UCHWAŁA NR XLVII/414/2024
RADY MIEJSKIEJ W MIESZKOWICACH

z dnia 21 marca 2024 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Mieszkowice na lata 2024-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. Zm.) Rada Miejska w Mieszkowicach:

§ 1. Przyjmuje Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Mieszkowice na lata 2024-2027, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Mieszkowic.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Zbigniew Kmiecik

Załącznik do Uchwały nr XLVII/414/2024
Rady Miejskiej w Mieszkowicach
z dnia 21 marca 2024 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

MIASTA I GMINY MIESZKOWICE

NA LATA 2024 – 2027

Mieszkowice 2023

SPIS TREŚCI

1. Wstęp 4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami 5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce 7
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego 9
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 9
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu 11
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego 15
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) 15
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy 20
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony 34
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków 43
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń 76
7. Założenia programowe 79
7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami, ich kierunki działań i omówienie zadań 79
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami 84
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami 85
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami 87

Wykaz skrótów

Dz. U. – Dziennik Ustaw

GEZ – gminna ewidencja zabytków

GPOnZ – gminny program opieki nad zabytkami

PPOnZ – powiatowy program opieki nad zabytkami

SWOT – ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (mocne, słabe strony, szanse i zagrożenia)

WEZ – wojewódzka ewidencja zabytków

WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WKZ – Wojewódzki Konserwator Zabytków

WPOnZ – wojewódzki program opieki nad zabytkami

WUOZ – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

1. Wstęp

„Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Mieszkowice na lata 2024-2027" (zwany dalej „Gminnym programem opieki nad zabytkami") stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022 poz. 840 ze zm.)[1] i jest dokumentem będącym całościową strategią ochrony zabytków znajdujących się na obszarze miasta i gminy Mieszkowice na okres najbliższych czterech lat. Realizowany będzie dostępnymi środkami prawnymi oraz finansowymi.

Przy tworzeniu programu opieki nad zabytkami wskazane jest korzystanie z metody oraz instrukcji Narodowego Instytutu Dziedzictwa, zawartych w opracowaniu pt. „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny" (opublikowany m.in. w „Kurierze Konserwatorskim" 2009, nr 3). Według pora023dnika metodycznego „Gminny program opieki nad zabytkami" powinien odwoływać się do dokumentów zgrupowanych na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (powiatowym i gminnym). Stanowią je różnego rodzaju strategie, studia i programy.[2]

Ponadto zgodnie z art. 21 wyżej cytowanej ustawy ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. W myśl art. 22 ust. 5 pkt 3 gminna ewidencja zabytków została uzgodniona przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie. Burmistrz Mieszkowic zarządzeniem nr 376/2012 z dnia 30 października 2012 roku przyjął „Gminną ewidencję zabytków miasta i gminy Mieszkowice", która stanowi podstawę niniejszego opracowania.[3]

„Gminny program opieki nad zabytkami", po zaopiniowaniu przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, został przedstawiony Radzie Miejskiej, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania Gminy.

Z realizacji zadań „Gminnego programu opieki nad zabytkami" – co dwa lata – Burmistrz Mieszkowic zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie Miejskiej.

Dotychczas w Gminie Mieszkowice obowiązywały trzy gminne programy opieki nad zabytkami:

- w latach 2009-2013, przyjęty przez Radę Miejską uchwałą nr XXV/201/08 z dnia 23 grudnia 2008 roku (ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego z 2009, nr 7, poz. 233)[4],
- w latach 2014-2017, przyjęty przez Radę Miejską uchwałą nr XXXVI/295/2014 z dnia 27 lutego 2014 roku (ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego z 2014, poz. 1295)[5],
- w latach 2019-2022, przyjęty przez Radę Miejską uchwałą nr VI/44/2019 z dnia 18 kwietnia 2019 roku (ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego z 2019, poz. 2776)[6].

Najwyższa Izba Kontroli w 2015 roku w wystąpieniu pokontrolnym „P.15.100 – Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego w latach 2013-2015 (I kwartał)" oceniła pozytywnie działalność Gminy Mieszkowice w zakresie sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami[7].

[1] https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20031621568/U/D20031568Lj.pdf
[2] https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/program-opieki-nad-zabytkami-w-kontekscie-zarzadzania-rozwojem/
[3] https://bip.mieszkowice.pl/dokumenty/1298
[4] http://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/legalact/2009/7/233/
[5] http://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/legalact/2014/1295/
[6] http://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/legalact/2019/2776/
[7] https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/15/100/LSZ/

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Na podstawie art. 87 cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami sporządzenie programu opieki nad zabytkami – istotnego instrumentu ochrony zabytków – należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego. Zasadnicze cele programu opieki nad zabytkami, które określa powyższa ustawa to:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, w planach rozwoju regionalnego i lokalnego;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Programy opieki nad zabytkami winny być postrzegane jako instrument polityki samorządowej. Ich uchwalenie, poprzedzone wyrażeniem opinii przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, ma przy tym charakter obligatoryjny. Nie mają one jednak statusu aktów prawa miejscowego – nie mogą stanowić samodzielnej podstawy rozstrzygnięć władczych względem jednostek spoza aparatu administracji publicznej.

Zespół ekspertów, opracowujący „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny", wyraził pogląd, iż: *„(...) Program opieki nad zabytkami powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania powinny być skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Jednocześnie mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności regionów, podniesienia konkurencyjności oferowanych produktów turystycznych, a także szerszego od dotychczasowego wykorzystania potencjału związanego z zachowanym dziedzictwem kulturowym (...)"*.

Przyjęta metoda opracowania gminnych programów opieki nad zabytkami, zgodnie z zaleceniami ekspertów, powinna obejmować następujące etapy postępowania:

1. Faza rozpoznawcza – zebranie i analiza istniejących materiałów o charakterze strategicznym i planistycznym oraz rozpoznanie zasobu dziedzictwa kulturowego gminy.
2. Faza analiz i wniosków – analiza stanu zasobu zabytkowego gminy.
3. Faza programowania – określenie priorytetów, kierunków działań i zadań wraz z odpowiednim ku temu instrumentarium (w tym finansowym).

„Gminny program opieki nad zabytkami" stanowi całościową i wieloletnią strategię ochrony zabytków, położonych w granicach administracyjnych Miasta i Gminy Mieszkowice. Program opieki nad zabytkami – już z samej ustawowej definicji – jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji.

Przy okazji warto wspomnieć o opracowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa publikacji pt. „Dziedzictwo obok mnie – poradnik zarządzania dziedzictwem w gminach", którą przygotowano, aby wesprzeć merytorycznie władze samorządowe, liderów lokalnych i organizacje pozarządowe w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym

rozumianym jako planowany proces ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa w rozwoju gospodarczym i społecznym gminy. Na rynku wydawniczym niewiele jest publikacji omawiających komplementarnie kwestie ochrony zabytków i opieki nad nimi oraz zagadnienia dotyczące lokalnego planowania zrównoważonego rozwoju, które mogą stanowić źródło wiedzy dla samorządów gminnych. W związku z tym autorzy poradnika podjęli się próby możliwie kompleksowego ujęcia tematu zarządzania dziedzictwem lokalnym przez samorząd gminny. Łączne i komplementarne omówienie w treści publikacji kwestii kompetencji samorządu związanych bezpośrednio z ochroną zabytków i opieką nad nimi, jak również z problematyką zagospodarowania dziedzictwa na rzecz rozwoju gminy, nie tylko pomoże przedstawicielom samorządów właściwie zarządzać dziedzictwem, lecz także będzie wskazaniem, że ochrona dziedzictwa nie wyklucza rozwoju, a wręcz przeciwnie, może go wspierać.[8]

Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowało „Przewodnik dla właścicieli, użytkowników i pasjonatów zabytków oraz pracowników samorządu terytorialnego". Dokument ten powstał celem przybliżenia istoty zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, w tym m.in. obowiązków i uprawnień właścicieli obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania przez nich środków finansowych na prace remontowe.[9]

Dziedzictwo jest zasobem nieodnawialnym, dlatego wymaga zintensyfikowanej ochrony i świadomego gospodarowania. Dziedzictwo może dawać miejsca pracy, pomagać wychodzić z ubóstwa i bezrobocia, dzięki niemu można realizować swoje pasje i twórczo spędzać czas, wreszcie może być ono sposobem inwestowania i magnesem dla prywatnych przedsiębiorców, ale też dźwignią rozwoju turystyki. Na poziomie lokalnym dziedzictwo kulturowe sprzyja utrzymywaniu spójności miejscowej społeczności, integrując mieszkańców.

W powyższych opracowaniach podkreślana jest istotna rola samorządów w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Gmina, poprzez swoje kompetencje i zadania, administrowanie strategiami oraz programami, ma najlepsze rozeznanie lokalnych potrzeb i jest najbardziej odpowiednim podmiotem, aby zarządzać dziedzictwem lokalnym, uwolnić jego potencjał rozwojowy.

Dlatego tak ważnym elementem polityki samorządowej w części dotyczącej zabytków na terenie gminy jest „Gminny program opieki nad zabytkami". Mając charakter strategiczny, odnosi się bowiem zarówno do zasobów własnych gminy, jak i tych, które stanowią własność innych podmiotów.

[8] Wydawnictwo można bezpłatnie pobrać ze strony internetowej:
https://samorzad.nid.pl/publikacje/dziedzictwo-obok-mnie-poradnik-zarzadzania-dziedzictwem-w-gminach/

[9] Przewodnik można pobrać ze strony internetowej:
https://kultura.wzp.pl/index.php/mecenat/konkursy/ochrona-zabytkow/114-przewodnik-dla-wacicieli-uytkownikow-i-pasjonatow-zabytkow-oraz-pracownikow-samorzdu-terytorialnego10

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej podkreśla się istnienie po stronie narodu polskiego (tzn. wszystkich obywateli Rzeczypospolitej) obowiązku przekazania przyszłym pokoleniom wszystkiego, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. Art. 5 stanowi, że Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W myśl art. 6 Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (ust. 1), oraz udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym (ust. 2).[10]

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023, poz. 40 ze zm.) do zadań własnych gminy należy zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności dotyczących sfery kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W tym przypadku dla gminy instrumentami realizacji interesu publicznego są m.in. uchwalanie dokumentów strategicznych i programowych, w tym sporządzanie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto utrzymywanie jednostek specjalistycznych w zakresie muzealnictwa oraz działania właścicielskie wobec zabytków stanowiących własność gminy i jej jednostek.[11]

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami znacznie rozszerzyła kompetencje samorządów, dając im różnorodne możliwości działań w sferze ochrony zabytków. Weryfikacja tych działań należy do administracji rządowej, tzn. wojewody, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Obowiązujące przepisy prawa, obok wpisu do rejestru zabytków dokonywanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i uznania zabytku za pomnik historii przez Prezydenta Rzeczpospolitej Polski, właśnie samorządom gminnym umożliwiły wyznaczenie dwóch dodatkowych form ochrony zabytków, czyli określenie formy ochrony poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz utworzenie parku kulturowego. Wzmiankowana ustawa nakłada na organy samorządowe obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Art. 4 tejże ustawy stwierdza, że:

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:
1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska."

Art. 5 określa w sposób otwarty kwestię opieki nad zabytkami:

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:
1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy

[10] https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm
[11] https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000040

zabytku;
3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury."

Ochrona zabytków, w przeciwieństwie do opieki nad zabytkami, realizowana jest przez organy administracji publicznej, czyli administracji rządowej i samorządowej, działające w publicznym interesie, zgodnie z przypisanymi im ustawowo kompetencjami. Należy przy tym zauważyć, że zacytowane przepisy odnoszą się zarówno do ochrony zabytków, jak i opieki nad zabytkami. Rozróżnienie to ma doniosłe znaczenie, gdyż ochrona dotyczy władczej ingerencji, natomiast opieka polega na działalności faktycznej, stanowiąc obowiązek każdego właściciela i posiadacza zabytku.

Art. 6 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
- *a) krajobrazami kulturowymi,*
- *b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- *c) dziełami architektury i budownictwa,*
- *d) dziełami budownictwa obronnego,*
- *e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- *f) cmentarzami,*
- *g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- *h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych*
- *i) osobowości lub instytucji;*

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- *a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
- *b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
- *c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
- *d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
- *e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (Dz. U. z 1997, Nr 85, poz. 539; z 1998, Nr 106, poz. 668; z 2001, Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002, Nr 113, poz. 984),*
- *f) instrumentami muzycznymi,*
- *g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- *h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- *a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
- *b) cmentarzyskami,*
- *c) kurhanami,*
- *d)* reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej."

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Dokumenty, do których odwołuje się „Gminny program opieki nad zabytkami" zgrupowano na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Stanowią je różnego rodzaju strategie, studia i programy.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Pierwszy „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami" Rada Ministrów przyjęła uchwałą w dniu 24 czerwca 2014 roku. Dokument ten, będący kluczowym instrumentem planowania strategicznego w dziedzinie ochrony zabytków, obowiązywał w latach 2014-2017. Podstawowe zadania „Krajowego programu" to:

1) określenie głównych problemów ochrony zabytków w Polsce i ocena, jakie są możliwości ich rozwiązania;
2) określenie celów polityki rządu w zakresie ochrony zabytków, sposobów jej realizowania oraz podstaw finansowania;
3) wskazanie koniecznych zmian w warstwie regulacyjnej, których wprowadzenie umożliwi osiągnięcie zakładanych celów.

Głównym celem **„Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022"**, którego Rada Ministrów przyjęła uchwałą nr 82 z dnia 13 sierpnia 2019 roku (MP z 2019, poz. 808)[12] jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. W ramach programu realizowane są m.in. następujące zadania:

- szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczania wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych właścicielom, opiekunom a rzemieślnikom zaangażowanym w opiekę nad tego rodzaju obiektami;
- podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami jak Policja;
- kampanię społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Głównym realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Uchwalenie „Krajowego programu" pozwoliło ujednolicić politykę konserwatorską w wymiarze ogólnokrajowym i ułatwić skoordynowanie działań wielu podmiotów skoncentrowanych na zagadnieniach ochrony zabytków: organów konserwatorskich, instytucji kultury oraz osób prywatnych zaangażowanych w społeczną opiekę nad zabytkami. Adresatami „Krajowego programu" są organy administracji rządowej, przede wszystkim minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewodowie i wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz podległe im podmioty prawa publicznego – wyspecjalizowane instytucje kultury.

Jednakże „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami" powinien

[12] https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20190000808/O/M20190808.pdf

być uwzględniany – zgodnie z art. 18 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, w szczególności przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na szczeblu lokalnym i regionalnym analogiczną rolę powinny pełnić gminne, powiatowe i wojewódzkie programy opieki nad zabytkami, o których mowa w art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Cele i kierunki działania w tych programach powinny być określane samodzielnie przez te jednostki, mając na względzie wcześniej ustalone uwarunkowania faktyczne występujące na danym terenie (m.in. rozpoznanie zasobu, jego wartościowanie, stan zachowania). Zarządzanie dziedzictwem zawsze wymaga bowiem świadomego, odpowiedzialnego i przemyślanego podejmowania decyzji opartych na rzetelnej i gruntownej wiedzy. Stąd takie znaczenie ewidencji zabytków oraz pozostałej dokumentacji konserwatorskiej, a także inne analizy dotyczące dziedzictwa materialnego i niematerialnego na danym obszarze.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

„Gminny program opieki nad zabytkami" w swych założeniach jest zgodny z następującymi dokumentami:

- na poziomie województwa zachodniopomorskiego

„Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2021-2024" został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XXIX/338/21 z dnia 28 października 2021 roku.[13]

Podstawę opracowania programu stanowiła analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodniopomorskiego, zarówno zagadnienia kontekstu historycznego, zachowanego zasobu materialnego dziedzictwa, jego mocnych i słabych stron, prawa i finansów, ale głównie wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wojewódzki program opieki nad zabytkami sporządza zarząd województwa, a przyjmuje sejmik województwa po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cele operacyjne i zadania wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego na lata 2021-2024:

I. Utrzymanie zabytków, jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego ład przestrzenny województwa zachodniopomorskiego.
I. 1. Opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa:
I.1.1. Utrzymanie spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami WPONZ WZ.
I.1.2. Uwzględnienie celów WPONZ WZP w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego.
I.1.3. Uwzględnienie celów WPONZ WZP w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej.
I.1.4. Uwzględnianie celów WPONZ WZ w innych dokumentach programowych WZ, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego.
I.1.5. Wspieranie procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków.
I.1.6. Monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.
I.2. Integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym:
I.2.1. Opracowanie Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego.
I.2.2. Wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego.
I.3. Badanie, dokumentowanie i digitalizacja zabytków oraz elementów dziedzictwa:
I.3.1. Poszerzanie metodologii badań i dokumentacji stanu zabytków oraz elementów dziedzictwa.
I.3.2. Cyfryzacja wytypowanych elementów zabytkowego dziedzictwa.
I.4. Poprawa materialnego stanu zabytków:
I.4.1. Opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu.
I.4.2. Działania na rzecz utworzenia parku etnograficznego i tworzenia „Wirtualnego skansenu przy drodze OD STAREGO KRAKOWA DO NOWEGO WARPNA".

[13] https://kultura.wzp.pl/index.php/wojewodzki-program-ochrony-nad-zabytkami

I.4.3. Opieka nad zabytkami i zasobem materialnego dziedzictwa i zabytkami.
I.4.4. Wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami.
I.4.5. Wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami („dobre praktyki" konserwacji i rewaloryzacji).
I.5. Współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo:
I.5.1. Wspieranie samorządów lokalnych w działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków (np. gminne i powiatowe programy opieki, gminne ewidencje zabytków).
I.6. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego i użytkowanych przez jednostki województwa zachodniopomorskiego:
I.6.1. Prowadzenie prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu WZ.
I.6.2. Opracowanie bazy danych obiektów zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu WZ – ujętych w rejestrze zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków, gminnych ewidencjach zabytków.
I.6.3. Wspieranie działań na rzecz tworzenia planów ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego oraz ich aktualizacji, dla zabytków wpisanych do rejestru zabytków, należących do województwa zachodniopomorskiego.

II. Zwiększenie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego.
II.1. Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym regionu:
II.1.1. Finansowanie z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego zadań związanych z opieką nad zabytkami – np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków.
II.1.2. Finansowanie z funduszy strukturalnych i zewnętrznych w dyspozycji WZP zadań związanych z opieką nad zabytkami.
II.2. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości:
II.2.1. Rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie.
II.2.2. Rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne.
II.2.3. Działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze.
II.2.4. Budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.
II.3. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami:
II.3.1. Wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji.

III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego.
III.1. Wzmacnianie instytucji i organizacji zajmujących się promocją i edukacją regionalną:
III.1.1. Tworzenie warunków organizacyjnych dla funkcjonowania i rozwoju instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym i zabytkami województwa.
III.1.2. Wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych.
III.2. Edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego:
III.2.1. Organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa,

Europejskie Dni Dziedzictwa, Noce Muzeów.
III.2.2. Włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa.
III.2.3. Popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków.
III.2.4. Kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu.
III.3. Wspieranie działań sprzyjających integracji transgranicznej:
III.3.1. Wspieranie działań badawczych i organizacja wydarzeń związanych z transgraniczną popularyzacją dziedzictwa regionu.

Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego w dniu 24 czerwca 2020 roku podjął uchwałę nr XVII/214/20 zmieniającą uchwałę w sprawie przyjęcia **„Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego”**. Plan opublikowano w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego i wszedł w życie 11 sierpnia 2020 roku.[14]

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest opracowaniem o charakterze regionalnym, stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań. Dzięki zintegrowanemu systemowi planowania zapewniona jest odpowiednia korelacja planu z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju oraz ze strategią rozwoju województwa. Plan określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie:

- organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej,
- infrastruktury społecznej i technicznej,
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Głównym celem świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni i jej zasobów oraz istniejącego zainwestowania dla potrzeb rozwojowych zapewniających wzrost poziomu i jakości życia społeczeństwa. Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe,
- wykorzystanie zasobów tej przestrzeni – surowców naturalnych, potencjału naturalnego (wody morskie i lądowe, odnawialne źródła energii, rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna) oraz potencjału wynikającego z istniejącego zagospodarowania (sieć osadnicza, infrastruktura, zabudowa), wykorzystanie naturalnych preferencji przestrzeni osiągniętych w wyniku zainwestowania lub możliwych łatwo do osiągnięcia w wyniku określonych działań stymulacyjnych,
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia planu nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego.

„Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2030” powstała w wyniku odpowiedzialności samorządu województwa za kreowanie polityki rozwoju regionalnego.[15]

Podstawę jej kształtowania stanowi przedmiotowa strategia, która jest długookresowym dokumentem określającym kierunki polityki i wytyczający cele, które mają być osiągnięte w założonym horyzoncie czasowym. Strategia rozwoju

[14] http://rbgp.pl/2020/07/29/5670480/
[15] https://bip.rbip.wzp.pl/artykul/uchwala-nr-viii10019-sejmiku-wojewodztwa-zachodniopomorskiego

województwa zachodniopomorskiego z perspektywą czasową do roku 2030 została przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr VIII/100/19 z dnia 28 czerwca 2019 roku. Od tej pory ten dokument wyznacza kierunki działań społeczności regionu oraz mechanizmy monitorowania jego rozwoju.

Zgodnie z zapisami Strategii rozwój kultury stanowić ma fundament tożsamości regionalnej.

- na poziomie powiatu gryfińskiego

„Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu gryfińskiego na lata 2018-2021” został przyjęty przez Radę Powiatu w Gryfinie uchwałą nr XLII/282/2018 z dnia 2 sierpnia 2018 roku i opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego z 2018, poz. 3998.[16]

Należy także wspomnieć o **„Strategii rozwoju powiatu gryfińskiego na lata 2015-2020”**, która została przyjęta przez Radę Powiatu w Gryfinie uchwałą nr XII/75/2015 z dnia 26 listopada 2015 roku.[17]

[16] https://bip.gryfino.powiat.pl/uchwradaproj/201842/druk_nr_8_zal_1.pdf
[17] https://bip.gryfino.powiat.pl/index.php?show=akgo_stt1

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Niniejszy „Gminny program opieki nad zabytkami" w szczególności opiera się na dokumentach, programach i strategiach opracowanych na poziomie Gminy Mieszkowice.

Rada Miejska w Mieszkowicach przyjęła **„Zmianę studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego"** uchwałą nr XXXV/281/2014 z dnia 30 stycznia 2014 roku. Przedmiotowy dokument określa zasady prowadzenia polityki przestrzennej na tym terenie w długoletniej perspektywie. Studium nie będąc tzw. przepisem gminnym, nie stanowi podstawy do wydania decyzji administracyjnych i w odróżnieniu od miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie stanowi prawa miejscowego. Natomiast jest zobowiązaniem władz gminy do działań zgodnie z wyznaczonymi kierunkami. Kierunki rozwoju określone w tym dokumencie przez wiele lat stanowić będą wytyczne koordynacyjne w wielu dziedzinach związanych z rozwojem gminy.

Zgodnie z przyjętymi celami rozwoju przestrzennego, w jego ukierunkowaniu równie ważną rolę jak ochrona środowiska przyrodniczego mają pełnić przyjęte kierunki ochrony środowiska kulturowego. Przedmiotem ochrony są w tym zakresie:

- krajobraz kulturowy,
- historycznie ukształtowany układ zabudowy miasta Mieszkowice,
- pojedyncze obiekty i zespoły obiektów zabytkowych w miejscowościach gminy,
- zabytkowe założenia sakralne,
- cmentarze i parki publiczne,
- zabytkowe aleje,
- stanowiska archeologiczne.

Celem ochrony wartościowych dóbr kultury jest utrwalenie tożsamości i odrębności kulturowej regionu oraz ochrona i rehabilitacja historycznie ukształtowanych zespołów zabytkowych lub pojedynczych obiektów. Dla ochrony tych wartości zmiana studium ustala następujące działania i zasady:

1) ochronę obszarów historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego w szczególności obszaru starego miasta i jego otoczenia;
2) utrzymanie wyznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego granic urbanistycznego rozwoju miasta;
3) przeprowadzenie aktualizacji i weryfikacji wykazu obiektów zabytkowych wraz z częściowym poszerzeniem rejestru zabytków o obiekty z tego wykazu;
4) konieczność uwzględnienia zaleceń WKZ w odniesieniu do obiektów ujętych w spisie konserwatorskim;
5) przywrócenie wysokiej wartości walorów architektoniczno-urbanistycznych zabudowy terenów położonych w historycznym centrum miasta.

W celu realizacji ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych zmiana studium ustala następujące kierunki działań:

1) wyznaczenie obszarów objętych ochroną konserwatorską oraz utrzymanie zasad ich zagospodarowania,
2) wyznaczenie obszarów objętych archeologiczną oraz utrzymanie zasad ich zagospodarowania,
3) opracowanie ewidencji konserwatorskich oraz projektów zagospodarowania dla wszystkich założeń parkowych i cmentarnych,
4) opracowanie i uchwalenie lokalnej polityki finansowej i preferującej utrzymanie lokalnych walorów kulturowych oraz realizację obiektów o twórczych rozwiązaniach architektonicznych, dla obiektów wznoszonych w tradycyjnej konstrukcji i formie.

Dla ochrony zabytkowych układów przestrzennych miejscowości zmiana studium określa system stref ochrony konserwatorskiej, na który składają się:

1) strefy „B” – ochrony układów przestrzennych miejscowości lub ich części w obrębie których dominuje historyczne rozplanowanie, o niewielkim stopniu zdegradowania, których stan zachowania pozwala na przeprowadzenie działań konserwatorsko-rewaloryzacyjnych, w obrębie tych stref ochronie podlega:
a) rozplanowanie i przekroje ulic i placów wraz z ich nawierzchniami (m.in. zachowanymi historycznymi nawierzchniami),
b) linie zabudowy jej rozplanowanie (usytuowanie budynku mieszkalnego, obiektów gospodarczych),
c) formy architektoniczne zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (w tym gabaryty wysokościowe, formy dachów, tradycyjnie stosowany materiał budowlany),
d) historyczne obiekty małej architektury,
e) zieleń komponowana w postaci alejowych lub szpalerowych obsadzeń ulic i in.,
2) strefy „K” – ochrony krajobrazu związanego z historycznymi układami przestrzennymi parków i cmentarzy, w obrębie tych stref ochronie podlega:
a) historyczna granica założeń zieleni komponowanej,
b) rozplanowanie i skład gatunkowy zieleni,
c) rozplanowanie dróg i ścieżek,
d) układ kwater cmentarnych,
e) historyczne obiekty małej architektury,
f) zabytki sepulkralne (nagrobki, ogrodzenia grobów, i in. elementy urządzenia cmentarzy).
3) strefy „E” – ochrony ekspozycji historycznego zespołu miasta, obejmująca tereny umożliwiające widok na panoramy i dominanty z ustalonych kierunków widokowych, w obrębie tych stref ochronie podlega teren stanowiący zabezpieczenie widoku na zabytek.

Do objęcia ochroną w formie stref „B” – ochrony układów przestrzennych miejscowości lub ich części wskazuje się:

1) Goszków,
2) Kurzycko,
3) Nowy Kłosów,
4) Stary Kłosów,
5) Troszyn.

Do objęcia ochroną w formie stref „K” – ochrony krajobrazu związanego z historycznymi układami przestrzennymi parków i cmentarzy wskazuje się:

- założenia parkowe w miejscowościach:

1) Kamionka,
2) Kurzycko,
3) Stary kłosów,
4) Zielin,

- cmentarze w miejscowościach:

1) Czelin,
2) Goszków,
3) Sitno,
4) Stary Błeszyn (2)
5) Stare łysogórski (2)
6) Wierzchlas.

Do objęcia ochroną w formie stref „E” – ochrony ekspozycji wskazuje się założenie przestrzenne miasta Mieszkowice.

W obrębie obiektów wpisanych do rejestru zabytków dla ochrony ich form

architektonicznych (wysokości, formy dachu, kompozycji elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiału budowlanego) oraz ich funkcji, zmiana studium ustala:
1) nakaz trwałego zachowania formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu,
2) nakaz utrzymania otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,
3) nakaz uzyskania zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków dla dokonywania wszelkich zmian w obiekcie zabytkowym.

Obiekty w ewidencji konserwatorskiej, prowadzonej przez gminę podlegają wymogom ochronnym dla zachowania ich form architektonicznych (wysokości, formy dachu, kompozycji elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiału budowlanego), podlegają ochronie dzięki wprowadzaniu odpowiednich zapisów do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w zakresie:
1) nakazu utrzymania tradycyjnej kompozycji architektonicznej obiektu,
2) nakazu opiniowanie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków działań mających wpływ na wygląd obiektu,
3) nakazu opracowania dokumentacji konserwatorskiej obiektu w przypadku jego rozbiórki.

Obszar gminy Mieszkowice posiada znaczne zasoby archeologiczne. Mimo iż nie występują na tym terenie stanowiska wpisane do rejestru zabytków, gmina posiada znaczne zasoby stanowisk o wysokiej randze, chronionych ustanowieniem wokół nich stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych:
1) strefy „W. II” – częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych,
2) strefy „W. III” – ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych.

Zmiana studium ustala następujące działania w obrębie wymienionych powyżej stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych:
1) w obrębie stref „W. II” – częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami, gdzie obowiązuje:
a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków, w tym powiadamianie o zamiarze podjęcia prac ziemnych,
b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków,
2) w obrębie stref „W. III” – ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badan archeologicznych w przypadku podejmowania praz ziemnych, gdzie obowiązuje:
a) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków, w tym powiadamianie o zamiarze podjęcia prac ziemnych,
b) przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych na zasadach określonych przepisami odrębnymi w zakresie ochrony zabytków.

W związku z powyższym ustalono warunki ochrony w poszczególnych miejscowościach:
Czelin – ochronie podlegają:
1) cmentarz ewangelicki, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
3) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków,
4) pomnik, upamiętniający forsowanie Odry w 1945 roku.
Goszków – ochronie podlegają:

1) cmentarz ewangelicki, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) obszar zabudowy wskazany do objęcia strefą „B” – ochrony układów przestrzennych miejscowości,
3) założenie parkowe, chronione wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
5) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Gozdowice – ochronie podlega kościół Wniebowzięcia NMP.
Kamionka – ochronie podlegają:
1) założenie parkowe i folwark, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Kępa Troszyńska – w obszarze miejscowości nie występują obecnie obiekty historycznego zagospodarowania, wskazane do objęcia ochroną.
Kłosów – ochronie podlegają:
1) obszar zabudowy miejscowości Stary Kłosów oraz Nowy Kłosów, wskazane do objęcia strefą „B” – ochrony układów przestrzennych miejscowości,
2) założenie parkowe, wskazane do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
3) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Kurzycko – ochronie podlegają:
1) obszar zabudowy wskazany do objęcia strefą „B” – ochrony układów przestrzennych miejscowości,
2) założenie parkowe, wskazane do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
3) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Ranowo – ochronie podlegają:
1) folwark, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Sitno – ochronie podlegają:
1) cmentarz ewangelicki, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
3) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Stare Łysogórki – ochronie podlegają:
1) cmentarz ewangelicki, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) cmentarz wojenny, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
3) 2 zagrody, chronione wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków,
5) pomnik, upamiętniający forsowanie Odry w 1945 r.
Stary Błeszyn – ochronie podlegają:
1) dawny cmentarz przykościelny, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) cmentarz ewangelicki, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
3) 2 zagrody, chronione wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków,
5) pomnik, upamiętniający forsowanie Odry w 1945 r.
Troszyn – ochronie podlegają:
1) obszar zabudowy wskazany do objęcia strefą „B” – ochrony układów przestrzennych miejscowości,
2) założenie parkowe, chronione wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
3) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, inne budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
Wierzchlas – ochronie podlegają:
1) cmentarz ewangelicki, wskazany do objęcia strefą „K” – ochrony krajobrazu,
2) założenie parkowe, chronione wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
3) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Zielin – ochronie podlegają:
1) założenie parkowe, chronione wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
2) pałac, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
3) budynek kościoła, chroniony wpisem do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków,
4) budynki ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Uchwałą nr XXVII/232/2017 Rada Miejska w Mieszkowicach z dnia 21 września 2017 roku przyjęła **„Lokalny program rewitalizacji Gminy Mieszkowice na lata 2017-2023”**. Jest to dokument, określający w sposób kompleksowy, proces niezbędnych przemian społecznych, ekonomicznych, przestrzennych i technicznych, służących wyprowadzeniu ze stanu kryzysowego najbardziej zdegradowane obszary gminy. Głównym celem Lokalnego Programu Rewitalizacji w Mieszkowicach jest:
„Stworzenie w obszarze rewitalizacji nowych jakościowo warunków w wymiarze instytucjonalnym, przestrzennym i infrastrukturalnym, stymulujących aktywizację społeczną, gospodarczą i turystyczną, znoszących negatywne zjawiska i procesy oraz wzmacniających lokalny potencjał Gminy Mieszkowice w celu jej zrównoważonego rozwoju.”
Powyższy cel zostanie osiągnięty poprzez realizację celów strategicznych, odpowiadających poszczególnym sferom procesu rewitalizacji, a mianowicie:

1. Budowa różnorodnej oferty rozwoju zawodowego i społecznego przeciwdziałającej wykluczeniu społecznemu.
2. Wsparcie aktywności gospodarczej mieszkańców oraz podniesienie konkurencyjności lokalnych firm.
3. Podniesienie atrakcyjności obszaru zdegradowanego poprzez podniesienie jego atrakcyjności funkcjonalnej dla mieszkańców oraz ekspozycję tradycji historycznych dla turystów.

Z zakresu dziedzictwa kulturowego w harmonogramie realizacji projektów rewitalizacyjnych w Gminie Mieszkowice znalazły się następujące zadania:
A. 3 Restauracja murów obronnych w Mieszkowicach.
B. 7 Rozpoznanie potencjału i opracowanie koncepcji modernizacji podpiwniczenia budynku oddziału muzealnego w Gozdowicach.
B. 8 Przygotowanie projektu technicznego na remont kolejnych części murów obronnych.
B. 9 Oznakowanie rejonu pamięci narodowej.
B. 15 Trakt spacerowy przy murach obronnych.
B. 18 Schody z historią miasta.

„Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Mieszkowice na lata 2014-2024” to dokument będący podstawą dobrego zarządzania jednostką samorządową. Wyznacza ono kierunki i ramy postępowania dla organów decyzyjnych, określając długofalowe cele do zrealizowania oraz wizję danego podmiotu, którą w efekcie podjętych działań chce się osiągnąć. Planowanie strategiczne jest płaszczyzną współpracy pomiędzy różnymi partnerami (interesariuszami), w tym uzgadniania wspólnych założeń lub w przypadku rozbieżnych podjeść, wypracowywania kompromisowych rozwiązań.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Zadaniem niniejszego opracowania nie jest też dokonywanie nowych ustaleń naukowych, analiz historycznych, porównawczych czy polemika z dotychczasowymi pracami. Z tych powodów charakterystyka zasobu kulturowego nastawiona jest w głównej mierze na wskazanie tych obiektów i zabytkowych zespołów, które w znaczącym stopniu decydują o wizerunku Gminy.

Według definicji ustawowej *„krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, która zawiera wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”*. Środowisko kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym świadectwem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Krajobraz kulturowy gminy stanowią obszary i obiekty o szczególnym znaczeniu.

Gmina Mieszkowice leży w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, wraz z gminami Banie, Cedynia, Chojna, Gryfino, Moryń, Stare Czarnowo, Trzcińsko Zdrój, Widuchowa, jest częścią powiatu gryfińskiego. O jej unikalnym położeniu decyduje bliskość dużych ośrodków miejskich: Szczecina i Berlina. Powierzchnia gminy wynosi 239 km². Miejscowości wchodzące w skład gminy, to miasto Mieszkowice – siedziba gminy, a także sołectwa: Czelin, Goszków, Kłosów, Kurzycko, Plany, Stare Łysogórki, Stary Błeszyn, Troszyn, Wierzchlas, Zielin. Jednym z najważniejszych wyznaczników położenia geograficznego gminy jest rozległa dolina dolnej Odry, stanowiąca jej zachodnią granicę.

Badania archeologiczne, które przeprowadzono na terenach obecnej Gminy Mieszkowice przed i po II wojnie światowej, a także przypadkowe odkrycia, są dowodem, że osadnictwo pojawiło się tu już po uformowaniu zasadniczej rzeźby terenu – wysoczyzny morenowej rozciętą szeroką doliną Odry. Pierwsze ślady grup ludzkich udokumentowane w okolicach Mieszkowic datować należy na mezolit (około 10 000 – 7000 p.n.e.) o czym świadczą nieliczne niestety mało charakterystyczne odpady produkcji narzędzi krzemiennych, m.in. nad rzeką Myślą. Liczniejsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki neolitu. Nad rzeką Słubią odkryto osadę pierwszych rolników identyfikowanych z kulturą ceramiki wstęgowej rytej oraz późnej ceramiki wstęgowej (około V – IV tys. p.n.e.). Materiał zabytkowy wskazuje, że osadnicy ci przybyli z terenu Dolnego Śląska bądź środkowych Niemiec obejmując osadnictwem w pierwszym rzędzie żyzne gleby pyrzyckie, szczecińskie i wkrzańskie.

Kolejny etap osadnictwa okolic Mieszkowic wiąże się z pojawieniem się ludności kultury ceramiki sznurowej datowanej na późny neolit (III/II tys. p.n.e.) o bardziej koczowniczym trybie gospodarowania. W Czelinie odkryto m.in. grób tejże kultury, w którym zdeponowano szkielety trzech osób. Badania DNA pozwoliły odtworzyć niepełny profil genetyczny jednej z nich (kobieta w wieku około 40-45 lat). Jest to obiekt unikalny o zaledwie kilku analogiach nad Odrą.

Osadnictwo kolejnej epoki w pradziejach, tj. starszej epoki brązu zostawiło w okolicach Mieszkowic skromne ślady. Na początku XX wieku w północnej części Mieszkowic (między rzeka Kurzycą a torami kolejowymi) znaleziono pełny zestaw ozdób jednej kobiety żyjącej około 1500 roku p.n.e. (trzy ozdoby na szyję, cztery na ramię, spiralna klamra, zapinka, siekierka). Na tym obszarze odkryto także groby (o średnicy 1 m) otoczone kamieniami. W jednym z nich znajdowała się kobieca czaszka datowana na około 1600-1400 lata p.n.e. oraz przedmioty z krzemienia, które służyły do połowy ryb.

Bardzo interesujące materiały pochodzą natomiast z młodszej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Okres ten generalnie charakteryzował się intensyfikacją osadnictwa oraz dominacją obrządku ciałopalnego. W okolicach Czelina odkryto w końcu XIX wieku cmentarzysko grupy górzyckiej kultury łużyckiej, znane w literaturze już w 1897 roku. Stanowisko to datować należy na około VII-VI wiek p.n.e. W epoce brązu

(około 1900 lat p. n. e – około 700 lat p. n. e.) osadnictwo rozwinęło się zresztą w całej dolinie Odry, gdzie znaleziono liczne ślady palenisk, dołów odpadowych i płaskich grobów całopalnych. W pradziejach obszar dzisiejszej gminy Mieszkowice największy rozkwit przeżył w końcowej fazie starszej epoki brązu (do około 400 roku p.n.e.). Są to kolejne zmiany w rozwoju osadniczym i wierzeniach, a więc także w tradycji obrządku pogrzebowego. Zachowane urny prochowe i naczynia posiadają różnorodne formy oraz zdobienia w postaci wrzecionowo biegnących linii lub punktów. Z biżuterii zachował się jedynie pierścień z brązu. Z przełomu epok brązu i żelaza pochodzi tylko jedna osada z dołem paleniskowym i niewielkie pole pochówkowe, z którego pochodzą naczynia w kształcie misy. Najistotniejsze zmiany nastąpiły za sprawą ludów z kręgu kultury łużyckiej z drugim tysiącleciu p.n.e. Ich przejawem było przede wszystkim wprowadzenie nowego zwyczaju chowania zmarłych (ciałopalenie). Skremowane szczątki grzebano w urnach (popielnicach) bądź bezpośrednio do ziemi (grób bezpopielnicowy), a powszechną formą grobu stał się grób płaski (z obwarowaniem lub bez).

Jako prawdziwy naukowy ewenement traktować należy cmentarzysko grupy lubuskiej w Czelinie. Jest to obecnie najbogatsze archeologicznie stanowisko pradziejowe na terenie gminy Mieszkowice. Odkryto tu ponad 100 obiektów archeologicznych, z czego połowa to groby ciałopalne i jeden szkieletowy. Grupa lubuska jest jednostką kulturową bardzo słabo rozpoznaną. Dyskusyjne są nadal kryteria jej wydzielania, chronologia i zasięg występowania. Jest to grupa kulturowa o bardzo heterogenicznym charakterze, łącząca elementy kulturowe typowe dla sąsiednich kultur archeologicznych.

Cmentarzysko w Czelinie datowane jest na I-III wiek n.e. Odkryte groby dostarczyły licznych okazów uzbrojenia oraz ciekawej ceramiki. Ta ostatnia wykazuje bezpośrednie nawiązania stylistyczne w pierwszym rzędzie do materiałów nadłabskich, w mniejszym zakresie do kultury przeworskiej, a najsłabiej czytelne są wpływy kultury wielbarskiej. Uzbrojenie natomiast nosi silne piętno stylistyczne kultury przeworskiej. W grobach wojowników najczęstszym zestawem broni jest oszczep i tarcza, tj. grot oszczepu oraz umbo i/lub imacz tarczy. Niezwykle interesujące są groty włóczni o ornamentowanym liściu, będące wciąż przedmiotem spekulacji naukowych, w grupie lubuskiej wiąże się je z wpływem kultury przeworskiej. Najcenniejszymi okazami uzbrojenia z Czelina jest pięć mieczy – trzy obosieczne i dwa jednosieczne. Wśród tych pierwszych znajduje się okaz rzymskiego gladiusa – pierwszy na Pomorzu Zachodnim przypadek importowanej broni rzymskiej oraz miecz obosieczny typu Vimose-Illerup, w tym wypadku import z terenów skandynawskich. Miecze jednosieczne wiązać należy z tradycją kultury przeworskiej. Z wpływami skandynawskimi w uzbrojeniu koresponduje również okaz umba tarczy typu 5 według typologii Illkjæra oraz okazy żelaznych ostróg krzesłowatych. Stricte skandynawskie pochodzenie mają także charakterystyczne krzesiwa iglicowe. Wśród ozdób dominują fibule typowe dla „kręgu nadłabskiego” oraz kultury przeworskiej o szerokim zasięgu występowania. Uwagę zwracają natomiast importowane zapinki prowincjonalno-rzymskie (odmiany Almgren 67/68 i Almgren 236). Do importów rzymskich zalicza się także rzadki okaz situli z brązu, a także elementy pasów norycko-pannońskich. Reasumując cmentarzysko w Czelnie jest jednym z najbogatszych nekropolii z okresu wpływów rzymskich na Pomorzu Zachodnim. Zmienia ono w sposób radykalny stan badań nad regionem. Analogiczne cmentarzysko grupy lubuskiej znane jest w literaturze w Starych Łysogórkach. Cmentarzysko to ma znaną lokalizację, gdyż badane było ratowniczo w 1942 roku i wyniki tych prac częściowo zostały opublikowane. Badania wykopaliskowe tych dwóch stanowisk wydają się niezbędne wobec ich bezprecedensowej wartości naukowej. Wyniki dotychczasowych prac cieszą się ponadto ogromnym zainteresowaniem zarówno mediów jak i środowisk naukowych.

Schyłek starożytnego osadnictwa w tym regionie i początki osadnictwa wczesnośredniowiecznego nastąpił około połowy VI wieku n.e. Natomiast stałe osadnictwo tzw. grodowe i przygrodowe zaczęło się dopiero w VII i VIII wieku. W miejscu obecnego miasta Mieszkowice funkcjonowały dwie osady, które powstały w

pobliżu ważnych szlaków komunikacyjno-handlowych. We wczesnym średniowieczu teren ten należał do plemienia określanego w źródłach (Widukind) jako Licikaviki, a których część badaczy identyfikuje z Lubuszanami. Najprawdopodobniej za czasów panowania króla Bolesława Chrobrego wyżej wymienione dwie osady zostały przekształcone w warowny gród. Było to typowe założenie obronne dla tego okresu: w pierścieniu ziemnego wału, wzmacnianego drewnianą palisadą wznosiły się zwartym kołem zabudowania, tworząc centralny dziedziniec, zwany majdanem. Mieszkowice jako przygraniczna warownia przestały się liczyć od połowy XIII wieku, kiedy to obszar obecnej gminy znalazł się w rękach margrabiów brandenburskich i wszedł w skład zaodrzańskiej prowincji brandenburskiej, którą od XIV wieku zwano Nową Marchią.

Miasto Mieszkowice (nazwa w języku niemieckim: Bärwalde)
są jednym z najlepiej zachowanych, historycznych miast w województwie zachodniopomorskim. Przed wiekami miejscowość należała do średnich miast Nowej Marchii. Początki osadnictwa wczesnośredniowiecznego nad rzeką Kurzycą sięgają VI wieku. W XIII wieku powstało miasto na magdeburskim prawie kolonizacyjnym. Pierwszy raz miejscowość wzmiankowana była w dokumencie z 30 sierpnia 1295 roku, kiedy to w Mieszkowicach przebywał margrabia brandenburski Albrecht III. Prawa miejskie nadano w 1297 roku, które zostały potwierdzone w 1317 roku. Dokument lokacyjny nie jest znany. W dokumencie z 1298 roku Mieszkowice określone zostały jako „civitas". W pierwszej połowie XIV wieku odgrywały dużą rolę polityczną. W 1323 roku były miejscem pertraktacji przedstawicieli Pomorza i Saksonii w sprawie ustalenia przebiegu granic. Miasto założone i rozwijane przez Askańczyków, kryzys gospodarczy i polityczny przeżyło w czasie panowania dynastii Wittelsbachów i Luksemburgów. W XVI wieku za czasów panowania margrabiego Jana z Kostrzyna ziemia chojeńska, w tym Mieszkowice, przeżywały swój rozkwit. Miasto było wielokrotnie niszczone: pożar w 1348 roku, najazd husytów i pożar w 1433, pożary w 1540 i 1558 roku – spłonął wtedy kościół, ratusz, szkoła, szpital, dom parafialny i 25 stodół pełnych zboża. Natomiast data 1538 rok to w Mieszkowicach początek reformacji. Najwięcej strat Mieszkowice poniosły w wyniku działań wojny trzydziestoletniej (1618-1648). Miasto zostało spustoszone przez wojska cesarskie i szwedzkie oraz przez epidemię dżumy. Znaczącym wydarzeniem było przybycie do Mieszkowic w dniu 6 stycznia 1631 roku króla szwedzkiego Gustawa Adolfa. W 1666 roku miasto liczyło tylko 58 mieszkańców. Na początku XVIII wieku – w wyniku szeregu ustaw reformujących stosunki w miastach – wydanych przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma I, nastąpił kolejny rozwój Mieszkowic. Zahamowały go wybuchy wojny siedmioletniej (1756-1763) i wojen napoleońskich (1803-1815), chociaż działania wojenne dotknęły miasto w niewielkim stopniu. W XIX wieku przeprowadzono reformy na szeroką skalę. W latach 1852-1853 wybudowano drogę łączącą Mieszkowice z Kostrzynem nad Odrą. W 1876 roku poprowadzono linię kolejową z Kostrzyna przez Mieszkowice do Szczecina. Miasto rozwinęło się na terenach poza średniowiecznymi murami obronnymi. Przy drodze do Morynia powstała dzielnica stodół. Wybudowano nowe szkoły i zakłady produkcyjne. W 1905 roku w mieście założono kanalizację i instalację gazową, a rok później wybrukowano ulice. W 1908 roku powstała elektrownia wodna. Znacząco wzrosła liczba ludności: z 2231 w 1823 roku do 3422 w 1939 roku. Po II wojnie światowej do 1947 roku miasto nosiło polską nazwę Barwice. Nowi mieszkańcy w przeważającej mierze pochodzili z wiejskich regionów Wileńszczyzny i Ukrainy, więc Mieszkowice zmieniły swój charakter: z miasta przemysłowo-rzemieślniczego stały się częściowo miastem rolniczym, mimo że uprawa okolicznych pól była bardzo trudna. Pola były w znacznej mierze zabagnione z powodu poniszczonych urządzeń melioracyjnych.

Obecnie Mieszkowice – położone nad Jeziorem Mieszkowickim i rzeką Kurzycą, o zachowanym średniowiecznym układzie przestrzennym Starego Miasta – stanowią bezcenny element w krajobrazie kulturowym Pomorza Zachodniego.

„Wojewódzkie programy opieki nad zabytkami" wymieniają Mieszkowice w grupie miast o najpełniej zachowanych średniowiecznych zabytkach: murach obronnych oraz o czytelnym układzie przestrzennym z nowożytnym zespołem ryglowych kamieniczek

mieszczańskich (m.in. budynki mieszkalne przy ulicach 1 Maja, Jana Pawła II, Kościuszki, Sienkiewicza, Juliusza Słowackiego, Rycerskiej). Miasto posiada historyczne dominanty: gotycki kościół i klasycystyczny ratusz.

Architektura sakralna i obwarowania miejskie są jednymi z najstarszych i najcenniejszych zabytków Pomorza Zachodniego. Fara (obecnie parafialny kościół rzymsko-katolicki p.w. Przemienienia Pańskiego) w Mieszkowicach wyróżnia się okazałością, oryginalnością kompozycji i form warsztatowych. Powstał w 1297 roku. W pierwszej połowie XV wieku do pierwotnej budowli salowej dobudowano nawę północną, tworząc unikalny na Pomorzu Zachodnim plan świątyni dwunawowej. Nawy przykryto sklepieniami krzyżowo-żebrowymi i gwiaździstymi. Pod koniec XV wieku od strony wschodniej dobudowano prezbiterium. W sensie formalnym jest to asymetryczna dwunawowa pseudohala z poligonalnym prezbiterium, wybudowana z granitowych kwadr z okrzeskami w spoinach oraz z cegły w wątku wendyjskim. Kościół farny został częściowo przebudowany w XVII wieku – zmieniono zwieńczenie wieży oraz w XIX wieku – wykonano neogotycki wystrój wnętrza i przebudowano elewacje. Natomiast jednym z najlepszych przykładów architektury obronnej na obszarze Pomorza Zachodniego są średniowieczne miejskie mury obronne w Mieszkowicach. Kamienno-ceglane obwarowania powstały w okresie od pierwszej połowy XIV wieku do pierwszej połowy XVI wieku i zachowały się w pełnym obwodzie. W XVIII wieku zniwelowano wały, zasypano fosy, a w latach 1867-1872 rozebrano bramy: Moryńską i Chojeńską oraz furtę Jeziorną. Zachowano tylko mury wzniesione z kamieni granitowych o długości 1500 m, wysokości od 6 do 8 m i zróżnicowanej grubości od 1,5 do 1 m. W pierścieniu murów zachowało się również 25 czatowni na planie półkoli i prostokątów oraz jedna baszta tzw. Prochowa.

W 1937 roku poza murami miejskimi, przy drodze do Czelina, została zbudowana modernistyczna kaplica dla parafii rzymsko-katolickiej. W latach 1945-1997 była użytkowana jako magazyn owoców i warzyw. Obecnie jest to kościół parafialny p.w. Ducha Świętego, tzw. kościół „za torami".

Wśród zabytkowych budowli użyteczności publicznej zachowanych w Mieszkowicach należy wymienić:

1) ratusz z 1805 roku – wolnostojący budynek zlokalizowany w zachodniej pierzei rynku, wydzielony ze zwartej zabudowy;
2) budynek poczty z lat dwudziestych XX wieku – zlokalizowany w południowej pierzei rynku, o zachowanej formie i kompozycji elewacji;
3) zespół dawnej szkoły dla dziewcząt „Luisenhoff" (Dwór Luizy), obecnie Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego przy ul. Techników 1-2, założony w latach1913-1914;
4) dawny zespół Szkoły Miejskiej, obecnie Szkoła Podstawowa przy ul. Sienkiewicza 56, powstał w latach 1870-1872;
5) hotel „Deutsches Haus" (Dom Niemiecki), obecnie budynek mieszkalny przy pl. Wolności 6, powstał około 1830 roku;
6) budynek wydawnictwa „Bärwalder Wochenblatt", obecnie budynek mieszkalny przy ul. Juliusza Słowackiego 1, powstał około 1872 roku.

W Mieszkowicach zachował się bardzo ciekawy zespół zabudowy mieszkalnej, pochodzący z końca XVIII wieku i początku XIX wieku. Jest to kilkadziesiąt piętrowych domów posadowionych w zwartych pierzejach, przeważnie wzniesione w konstrukcji ryglowej, z ozdobną stolarką okienną i drzwiową. Kamienice mieszczańskie wybudowane w drugiej połowie XIX wieku i na początku XX wieku charakteryzują się bogactwem wystroju architektonicznego fasad.

Z uwagi na przemysłowy charakter miasta, szczególnie widoczny na przełomie XIX i XX wieku, zachowało się kilka zabytków techniki: mleczarnia, magazyny zbożowe, trafostacja, obiekty infrastruktury kolejowej (dworzec, wieża ciśnień).

Jedną z najliczniejszych grup zabytków są obszary zieleni komponowanej (parki i ogrody, cmentarze, aleje przydrożne), do której w Mieszkowicach należą:

1) cmentarz ewangelicki, obecnie komunalny – założony w drugiej połowie XIX

wieku, na którym znajduje się neogotycki dom pogrzebowy z 1891 roku;
2) cmentarz żydowski (kirkut), obecnie nieczynny – założony na przełomie XVIII i XIX wieku;
3) od średniowiecza do czasów nowożytnych przy kościele parafialnym funkcjonował cmentarz, obecnie jest to teren przykościelny;
4) park w zespole dawnej szkoły dla dziewcząt „Luisenhoff" (Dwór Luizy), obecnie Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego przy ul. Techników 1-2, założony w latach1913-1914.

Na rynku w Mieszkowicach znajdował się pomnik z XVIII wieku poświęcony Bohaterom Wojny. W 1957 roku na oryginalnym cokole z piaskowca zamontowano żelbetonową konstrukcję przedstawiającą Mieszka I. Autorem rzeźby jest Sławomir Lewiński – artysta ze Szczecina.

Zgodnie z ustawową definicją zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Do najcenniejszych zabytków ruchomych zachowanych na terenie miasta należy zaliczyć trzy gotyckie rzeźby z XV wieku, pochodzące z kościoła parafialnego p.w. Przemienienia Pańskiego, które zostały wpisane do rejestru zabytków. Ponadto z gotyckiego wyposażenia fary pozostała kamienna misa chrzcielna z około 1300 roku, ozdobiona reliefami o motywach roślinnych oraz wyjątkową płaskorzeźbą z wyobrażeniem smoka o końskiej głowie. Z późniejszego okresu pochodzą dwie barokowe rzeźby ewangelistów z dawnej ambony oraz unikatowy dzwon z herbem miasta, który został odlany w 1756 roku przez ludwisarza C. D. Hinze z Berlina.

Gmina Mieszkowice

Większość miejscowości gminy stanowią stare wsie o średniowiecznym rodowodzie i ich kolonie. Znajduje się w nich szereg obiektów o walorach zabytkowych, wpisanych do rejestru i gminnej ewidencji zabytków. Ich lista, wraz z krótkimi charakterystykami zaprezentowano poniżej.

Czelin (nazwa w języku niemieckim: Zellin)

jest to duża wieś, położona nad Odrą, na południowy-zachód od Mieszkowic (9 km). Posiada metrykę średniowieczną. Po raz pierwszy wzmiankowana w dokumencie z 1317 roku, gdzie figuruje jako „civitas Zellin". Natomiast w dokumencie z 1371 roku znajduje się informacja o ratuszu. Czelin od XIV wieku do 1732 roku, z krótkimi przerwami, należał do rodziny von Mörner. Przejściowo znajdował się w rękach znamienitego nowomarchijskiego rodu von Marwitz. W 1733 roku wieś została zakupiona przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma I, wchodziła w skład domeny państwowej. W 1800 roku we wsi były 174 domy mieszkalne i liczyła 1100 mieszkańców, a w 1824 roku – 1809 mieszkańców. Na początku XIX wieku cały Czelin został spalony i w efekcie został zabudowany na nowo. W 1945 roku wieś została w znacznym stopniu zniszczona.

Obecnie miejscowość posiada zabudowę o luźnym planie wielodrożnicy, z licznymi pustkami i nie tworzy zwartych ciągów architektonicznych. Budownictwo jest zróżnicowane pod względem typologicznym, materiałowym i chronologicznym, dominują w nim współczesne obiekty o zróżnicowanej bryle i formie architektonicznej. Kamienno-ceglana budowla sakralna pochodzi z drugiej połowy XIII wieku, obecnie jest to kościół rzymsko-katolicki parafialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej. W sensie formalnym jest to długa prostokątna sala bez wyodrębnionego prezbiterium, z wieżą o tej samej szerokości co nawa i z niewielką prostokątną zakrystią przylegającą od strony północnej, nakryta sklepieniem kolebkowym. Wnętrze wieży było otwarte szeroką arkadą w stronę korpusa nawowego. Kościół w 1827 roku został przebudowany według projektu wybitnego architekta berlińskiego Karla Friedricha Schinkla – ściany obwodowe zostały podwyższone, fasada zachodnia z portalem i wieżą otrzymała nowy wystrój architektoniczny. Kościół został zniszczony w 1945 roku i odbudowany w latach 1974-

1976. Majątek w Czelinie był własnością państwa pruskiego i w 1929 roku obejmował 716 ha ziemi. Zespół folwarczny przetrwał działania wojenne, jednak dziś jego pierwotna kompozycja jest zatarta. Dwór został wybudowany w drugiej połowie XVIII wieku, ale w wyniku współczesnych modernizacji został w znacznym stopniu zdewaloryzowany. Z zabudowy gospodarczej folwarku zachowała się obora z 1878 roku. W Czelinie zachował się młyn elektryczny z początku XX wieku, ale obecnie nie jest użytkowany. Z budowli użyteczności publicznej zachowała się szkoła, którą wybudowano na początku XX wieku. Natomiast z zabudowy mieszkalnej walory zabytkowe posiada tylko jedna chałupa nr 40, zbudowana w konstrukcji ryglowej, obecnie jest nieużytkowana i obraca się w ruinę. W bezpośrednim otoczeniu kościoła funkcjonował od średniowiecza cmentarz, obecnie nieczynny. W okresie nowożytnym cmentarze były zakładane poza obszarem zwartej zabudowy i w Czelinie istniały dwie nekropolie ewangelickie. Obecnie tworzą one w krajobrazie wsi kępy zieleni wysokiej, w których zachowały niewielkie fragmenty dawnych nagrobków i kwater grobowych.

W dniu 27 lutego 1945 roku w Czelinie, na niewielkim wzgórzu nad Odrą polscy żołnierze 6 batalionu pontonowo-mostowego wkopali pierwszy słup graniczny. Wydarzenie to upamiętniał pomnik z 1960 roku. Na jego miejscu w dniu 16 października 1968 roku został odsłonięty nowy obelisk, autorstwa Anny Paszkiewicz – rzeźbiarki ze Szczecina.

Goszków (nazwa w języku niemieckim: Gossow)

to duża wieś położona na północnym skraju gminy. Wieś w XIII wieku została założona na miejscu lub w sąsiedztwie słowiańskiej osady. Po raz pierwszy wzmiankowana w dokumencie z 1333 roku, jako lenno rycerskiego rodu von Noppin. Na przestrzeni wieków miejscowość należała do różnych właścicieli: Santzkowe, Ost, Plötz, Wedel, Sydow (1472-1756), Wobeser (do 1791 roku). Rodzina von Levetzow posiadała Goszków przed II wojną światową. W połowie XIX wieku majątek w Goszkowie liczył 2069 mórg.

Wieś charakteryzuje się czytelnym układem owalnicowym, a jej zabudowę stanowią przeważnie zagrody trójbudynkowe, z kalenicowo posadowionymi chałupami na froncie działki siedliskowej oraz stodołami w głębi parceli. W zachodniej części wsi oraz przy drodze do sąsiedniej miejscowości Wierzchlas zlokalizowano zespół mniejszych zagród dwubudynkowych o płytkich parcelach. W centrum nawsia znajduje się kamienny kościół filialny p.w. św. Jana Chrzciciela wybudowany w drugiej połowie XIII wieku, z ceglaną wieżą z 1893 roku. Dawny cmentarz przykościelny ogrodzony jest kamiennym murem z bramami. Na jego terenie zachował się pomnik nagrobny marynarza, który zmarł w 1932 roku oraz kwatera grobów pierwszych polskich mieszkańców wsi (lata czterdzieste-pięćdziesiąte XX wieku). Po zachodniej stronie działki kościelnej znajduje się dawna pastorówka z około 1893 roku – obecnie budynek mieszkalny nr 13, wygrodzona murem oporowym. Z budynków użyteczności publicznej, które służą lokalnej społeczności, walory zabytkowe posiadają: sala wiejska (druga połowa XIX wieku) i remiza strażacka (początek XX wieku). We wschodniej części wsi, po południowej stronie wiejskiej drogi znajdują się relikty dawnego zespołu rezydencjonalnego. Dwór z 1790 roku został zniszczony po 1945 roku. Układ dawnego założenia folwarcznego jest jeszcze częściowo zachowany, ale budynki gospodarcze – w tym monumentalne kamienno-ceglane obory i stodoły – obracają się w ruinę. Pomiędzy folwarkiem a jeziorem, w kierunku południowo-wschodnim rozciąga się park o charakterze krajobrazowym, obejmujący obszar o powierzchni 12 ha.

Przed wybuchem II wojny światowej w kościele znajdował się bogato rzeźbiony ołtarz, którego powstanie datuje się na około 1600 roku. W 1945 roku – jak wiele innych dzieł sztuki – został zniszczony albo zaginął.

Goszkówek (nazwa w języku niemieckim: Gräfendorf)

dawna wieś, obecnie tylko leśniczówka położona na północno-wschodnim skraju gminy Mieszkowice. Wieś należąca do rodu von Sydow została zniszczona w czasie wojny

trzydziestoletniej. Dawny cmentarz ewangelicki został założony w 1920 roku. Zachował się jedynie starodrzew.

Gozdowice (nazwa w języku niemieckim: Güstebiese)

obecnie jest to niewielka wieś, położona nad Odrą, wzdłuż nadrzecznego traktu do Cedyni. Posiada metrykę średniowieczną, powstała w pobliżu starej, słowiańskiej osady rybackiej. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1337 roku, z księgi ziemskiej margrabiego brandenburskiego Ludwika Starszego. W 1433 roku, po wygaśnięciu rodu de Gustebis, wieś przechodzi na własność zakonu krzyżackiego. W 1466 roku wieś wchodzi w skład majątku zakonu joannitów (baliwat brandenburski). W XVII wieku mieszkańcy Gozdowic hodowali bydło i zajmowali się rybołówstwem, ponieważ rolnictwo nie mogło się rozwinąć z powodu słabej gleby. Z 1724 roku pochodzi informacja o naprawie promu pływającego na Odrze – do robót zużyto siedem dębów. W 1730 roku przeprowadzono gruntowny remont kościoła i ufundowano ołtarz. W ramach kolonizacji fryderycjańskiej na osuszonych mokradłach wzdłuż Odry założono 33 wioski, w tym Güstebieser Loose – obecnie po stronie Niemiec. W trakcie wojny siedmioletniej, w dniu 23 sierpnia 1758 roku mostem pontonowym na Odrze przeprawiła się pruska armia liczącą 36000 żołnierzy, pod dowództwem Fryderyka II. Kierowali się w stronę Sarbinowa, gdzie stoczyli słynną bitwę z wojskami rosyjskim. W 1812 roku armia napoleońska przeprawiła się przez Odrę m.in. w Gozdowicach. W 1815 roku uruchomiono stałe połączenie promowe, które łączyło wieś z kolonią. W XIX wieku nastąpiło ożywienie gospodarcze – w Gozdowicach powstały trzy nowe młyny, dwie małe stocznie oraz port przeładunkowy dla zboża, bydła i paszy dla zwierząt.

W dniu 7 lutego 1945 roku wieś zostaje zajęta przez 5 Armię 1 Frontu Białoruskiego. W dniach od 16 do 20 kwietnia 1945 roku sforsowano Odrę mostem pontonowym, który zbudowali saperzy 1 Armii Wojska Polskiego (o długości 275 m i nośności 16 ton). Po zakończeniu II wojny światowej wieś zostało podzielona granicą państwową na Odrze. W dniu 25 maja 1947 roku dawny kościół ewangelicki został konsekrowany jako świątynia rzymsko-katolicka. W dniu 16 kwietnia 1952 roku w Gozdowicach odsłonięto Pomnik Sapera, a w dniu 16 kwietnia 1965 roku otwarto Muzeum Wojsk Inżynieryjnych 1 Armii Wojska Polskiego. W 1972 roku Pomnik Sapera został przebudowany według projektu prof. Czesława Piotrowskiego.

Wieś charakteryzuje się wielodrożnicowym układem przestrzennym. W ramach powojennej akcji pozyskiwania materiałów dla odbudowy centralnej Polski oraz w celu umocnienia linii brzegowej Odry, Gozdowice straciły większość historycznej zabudowy. Walory zabytkowe zachowały dom nr 22 i chałupa nr 24. Najstarszą budowlą we wsi jest kościół, obecnie rzymsko-katolicki filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, który powstał na przełomie XIII i XIV wieku. Pierwotnie była to kamienna budowla salowa, bezwieżowa. W 1840 roku od wschodu rozbudowano nawę w stylu neorenesansowym, a w 1904 roku od strony zachodniej dobudowano wieżę oraz otynkowano elewacje i ujednolicono wystrój. We wnętrzu na kolumnach zamontowano drewniane empory. Z dawnego wyposażenia kościoła zachował się barokowy ołtarz o architektonicznej formie, datowany na 1730 rok. Średniowieczny cmentarz przykościelny został zamknięty około 1820 roku. Zachował się na nim pomnik nagrobny Fryderyka Falckenberga z 1812 roku, o dużej wartości artystycznej. W XIX wieku założono nową nekropolię po wschodniej stronie leśnej drogi do Morynia, a na początku XX wieku po drugiej stronie wspomnianego traktu powstał następny cmentarz.

Muzeum Pamiątek Wojsk Inżynieryjnych 1 Armii Wojska Polskiego znajduje się w dawnym budynku mieszkalnym z początku XX wieku. Podczas forsowania rzeki w 1945 roku mieściło się tutaj stanowisko dowodzenia szefa Wojsk Inżynieryjnych 1 Armii Wojska Polskiego i dowódcy 6 batalionu pontonowo-mostowego. Muzealne eksponaty i modele prezentują szlak bojowy polskich saperów w trakcie II wojny światowej.

W sąsiedztwie muzeum znajduje się pomnik Sapera. Pierwszy monument postał w 1952 roku. Obecny pomnik został odsłonięty w dniu 15 kwietnia 1973 roku, podczas obchodów Dnia Sapera. Przy tzw. „drodze śmierci” prowadzącej z muzeum nad brzeg

rzeki Odry, gdzie znajdował się most pontonowy, ustawiony jest głaz z tablicą pamiątkową, która została odsłonięta w dniu 16 kwietnia 1965 roku, w dwudziestą rocznicę forsowania Odry. Ponadto w obrębie wsi Gozdowice usytuowany jest jeszcze jeden pomnik tzw. Kamienna „Ściana Chwały" oraz miejsce pamięci narodowej – punkt widokowy, który w 1945 roku podczas forsowania Odry był punktem obserwacyjnym 2 pułku artylerii.

Kamionka (nazwa w języku niemieckim: Steinbachsgrund)
to niewielka osada położona na północny-wschód od Mieszkowic (około 4 km). Została założona na początku XIX wieku jako folwark wchodzący w skład majątku miasta Mieszkowice, który w 1929 roku zajmował obszar około 310 ha. Po 1945 roku folwark w Kamionce włączony został do Państwowych Nieruchomości Ziemskich, potem do Zespołu Gospodarstw Rolnych w Witnicy, a od 1960 roku należy do Stadniny Koni w Bielinie. Założenie folwarczne posiada czytelną kompozycję przestrzenną, ale poszczególne obiekty gospodarcze utraciły wartości zabytkowe – z wyjątkiem spichlerza wybudowanego na początku XX wieku. Klasycystyczny dwór z 1840 roku, częściowo jest użytkowany jako kaplica rzymsko-katolicka, ale znajduje się w złym stanie technicznym. Niewielki park krajobrazowy został założony około 1840 roku i powiększony pod koniec XIX wieku.

Kłosów (nazwa w języku niemieckim: Klossow)
jest dużą wsią, położoną na południowy-zachód od Mieszkowic. Zlokalizowana jest wzdłuż rzeki Kurzycy, przez którą przerzucone są trzy mostki. Kłosów założony został w średniowieczu, w miejscu słowiańskiej osady. Po raz pierwszy w źródłach wymieniony w 1337 roku. Do XVII wieku wieś znajdowała się w rękach rodziny von Mörner i von Flaus. W 1652 roku część wsi została sprzedana Johannowi von Essen ze Szwecji. W połowie XVIII wieku wieś przeszła na własność królestwa pruskiego i podlegała zarządowi domeny państwowej z siedzibą w Czelinie. Podczas II wojny światowej w Kłosowie znajdował się obóz jeniecki i obóz szkoleniowy Hitlerjugend, a w trakcie forsowania Odry wiosną 1945 roku w tutejszym dworze powstał szpital polowy.

Obecnie wieś charakteryzuje się wielodrożnicowym układem przestrzennym, z czytelną pierwotną ulicówką. Posadowienie wsi wzdłuż rzeki spowodowało jej podział na część chłopską (wschodnią) i folwarczną (zachodnią). Ulicówka posiada w pełni wykształcone pierzeje, które tworzy zwarta, jednorodna stylistycznie zabudowa. Przeważają chałupy o konstrukcji ryglowej, które usytuowane są szczytem do drogi i zostały wybudowane w pierwszej połowie XIX wieku. Na północ od kościoła przeważa zabudowa o wielorakiej formie, zaś o wielkości działek siedliskowych decydowało ukształtowanie terenu. Dominantę architektoniczną stanowi najstarsza budowla wsi, czyli kamienna świątynia z XIV wieku (pierwsza wzmianka w 1371 roku). Obecny kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. Królowej Korony Polski został usytuowany w centrum Kłosowa, przy skrzyżowaniu głównych dróg, na znacznym wyniesieniu terenu. W 1725 roku do północnej ściany kościoła dobudowano kruchtę, a w XIX wieku nad partią zachodnią nadbudowano wieżę. Zespół dworsko-parkowo-folwarczny znajduje się w południowo-zachodniej części wsi, charakteryzuje się obecnie zatartą pierwotną kompozycją przestrzenną z uwagi na wtórne podziały (kilku właścicieli). Budynki gospodarcze zostały przekształcone, większość z nich jest nieużytkowana i obraca się w ruinę. Niewielki dwór pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku i został zbudowany na reliktach wcześniejszej rezydencji. W piwnicach zachowały się sklepienia kolebkowe z lunetami. Po 1945 roku dwór został zaadaptowany na szkołę podstawową. Obecnie jest nieużytkowany. Park dworski o charakterze krajobrazowo-naturalistycznym został założony w pierwszej połowie XIX wieku. Od połowy XIII wieku w bezpośrednim otoczeniu kościoła funkcjonował cmentarz, obecnie zachowało się niewiele fragmentów dawnych nagrobków. Od strony drogi, przy skarpie kościelnej stoi dawny pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych w I wojnie światowej, przekształcony w kapliczkę przydrożną. Do nieczynnego cmentarza przykościelnego przylega od strony południowo-

wschodniej dawny cmentarz ewangelicki, założony w 1938 roku i użytkowany do dzisiaj.

W sąsiedztwie kościoła znajduje się wolnostojąca dzwonnica o drewnianej konstrukcji, która powstała w pierwszej połowie XX wieku. Dwa dzwony, które w niej wiszą, są nieznanego pochodzenia, ponieważ powojenni mieszkańcy wsi kupili je od szabrowników. Z zabytków ruchomych zachował się w kościele ołtarz typu ambonowego, którego środkowa część późnobarokowa datowana jest na pierwszą połowę XVIII wieku, natomiast boczne neoromańskie części powstały w połowie XIX wieku.

Kurzycko (nazwa w języku niemieckim: Voigtsdorf)

to nieduża wieś położona na południowy-zachód od Mieszkowic, nad rzeką Kurzycą – stąd polska nazwa miejscowości. Została założona w średniowieczu, pod koniec XIII wieku przez rycerza z rodu von Voigtsdorf – stąd niemiecka nazwa wsi. Na przestrzeni wieków miejscowość często zmieniała właścicieli – byli to m. in. przedstawiciele takich rodów szlacheckich jak von Mörners czy von Sydow, ale w czasach nowożytnych przeważali mieszczanie. W 1850 roku majątek w Kurzycku liczył 3478 mórg ziemi. W 1945 roku wieś nie została zniszczona.

Wieś posiada wielodrożnicowany układ ruralistyczny, z czytelną pierwotną ulicówką, zdeterminowany ukształtowaniem doliny rzeki Kurzycy. W części południowej wsi zabudowa chłopska składa się z niewielkich zagród o nieregularnych działkach siedliskowych. Przeważają budynki murowane, powstałe na początku XX wieku oraz ryglowe stodoły z końca XIX wieku. W centrum Kurzycka, na znacznym wyniesieniu terenu posadowiony jest gotycki kościół z pierwszej połowy XIV wieku. Pierwotnie świątynia miała formę budowli salowej bez wyodrębnionego prezbiterium i bez wieży. Została wymurowana z nieregularnych ciosów granitowych. Pierwszą wieżę dobudowano od strony zachodniej w 1611 roku. Obecna neogotycka wieża powstała w 1888 roku. W tym czasie powstały również przybudówki od strony południowej i wschodniej oraz powiększono otwory okienne. Dzisiejszy kościół rzymsko-katolicki parafialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła stanowi historyczną dominantę w krajobrazie kulturowym wsi oraz jest jej najstarszą budowlą. Od średniowiecza do 1945 roku na działce kościelnej funkcjonował cmentarz, na którym zachowało się kilka grobów. Teren ogrodzony jest murem kamienno-ceglanym z bramą i furtką cmentarną. Na dawnym cmentarzu zachował się pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych w I wojnie światowej, który został przekształcony w kapliczkę. W części północno-wschodniej Kurzycka dominuje założenie dworsko-parkowo-folwarczne z końca XIX wieku. Układ przestrzenny folwarku zachował się, natomiast zabudowa gospodarcza uległa znacznym przebudowom i rozbiórkom (np. gorzelnia). Dwór został rozebrany w latach siedemdziesiątych XX wieku. Park dworski posiada formę zwartego pasa zieleni rosnącego po obu stronach rzeki. Na jego terenie znajdują się relikty cmentarza rodowego.

W kościele we wsi Kurzycko z zabytków ruchomych zachował się niekompletny ołtarz z 1704 roku – dzieło rzeźbiarza Hattenkerella z Morynia.

Nowy Kłosów

w odległości około 2 km na wschód od wsi Kłosów, a na zachód od stacji kolejowej Boleszkowice, około 1930 roku założono niewielką kolonię mieszkalną o charakterze rolniczym. Powstała ona na ziemiach pobliskiego majątku w ramach tzw. wewnętrznej kolonizacji. Przysiółek charakteryzuje się regularnym planem przestrzennym i zabudową o formach łączących elementy historyzujące z modernizmem. Powstał na planie ulicówki w kształcie litery „T", z głównym układem przestrzennym wytyczonym na osi północ-południe. Zagrody są w pełni ukształtowane, zwarte, otoczone ogrodami i polami, odsunięte od drogi. Zabudowa działek siedliskowych jest jednorodna, składa się z dużych budynków mieszkalno-inwentarskich lub mieszkalno-inwentarsko-stodolnianych, których ryglowe szczyty usytuowane są frontem do drogi. Zazwyczaj od strony pól podwórze zamyka duża stodoła.

Ranowo (nazwa w języku niemieckim: Karlshöhe bei Sellin)
to niewielka osada położona po północnej stronie drogi łączącej Zielin z Mieszkowicami. Pierwotnie był to folwark należący do majątku ziemskiego miasta Mieszkowice. W połowie XIX wieku dobra w Ranowie liczyły 534 mórg ziemi. W 1929 roku właścicielem był Ernst Kënecke i majątek miał około 220 ha. Po 1945 roku folwark w Ranowie włączono do Państwowych Nieruchomości Ziemskich i należał do Państwowego Technikum Rolnego w Mieszkowicach. Od 1977 roku zarządzany jest przez Stadninę Koni w Bielinie.

Zespół dworsko-parkowo-folwarczny z XIX wieku posiada czytelną kompozycję przestrzenną. Dwór został wzniesiony w połowie XIX wieku i posiada skromne formy późnoklasycystyczne. Obecnie użytkowany jest tylko częściowo. Od strony południowej założono park o cechach krajobrazowych. Mimo zaniedbania czytelny jest pierwotny układ ścieżek oraz zachował się starodrzew. Budynki inwentarsko-gospodarcze dawnego folwarku w wyniku adaptacji do nowych funkcji utraciły walory zabytkowe. Od strony szosy do podwórza folwarcznego prowadzi krótka aleja kasztanowców.

Sitno (nazwa w języku niemieckim: Schönfelde)
to niewielka wieś położona na południowy-wschód od Mieszkowic (około 5 km). Została założona w średniowieczu i pierwsza wzmianka o niej pojawiła się w dokumentach z 1337 roku. Należała do rodów von Wolkow i Melscholt. W 1354 roku margrabia brandenburski Ludwik Rzymski podarował Sitno Mikołajowi von Sack z Przyjezierza nad jeziorem Morzycko. W latach 1426-1784 wieś była majątkiem rodowym rodziny von Sydow. Od końcu XVIII wieku Sitno kilkakrotnie zmieniało właściciela. W latach 1818-1945 wieś należała do rodziny Badike. W 1929 roku majątek w Sitnie liczył 811 ha ziemi.

Wieś charakteryzuje się układem ruralistycznym w formie krótkiej, prostej ulicówki. Po południowej stronie drogi wiejskiej ulokowane są niewielkie zagrody rolnicze, składające się z dwóch budynków oraz budynki mieszkalne dawnych robotników folwarcznych. W zabudowie wsi dominują obiekty murowane, wzniesione pod koniec XIX wieku. W centrum wsi posadowiony jest obecny kościół rzymsko-katolicki filialny p.w. Najświętszego Zbawiciela, który został wzniesiony w latach 1847-1849, na miejscu wcześniejszej świątyni. Stanowi dominantę architektoniczną w krajobrazie wsi oraz jest jej najstarszą budowlą. W neogotyckim kościele zachował się dzwon z poprzedniej świątyni, który został odlany w 1617 roku z inicjatywy Hansa von Sydow. W północno-wschodniej części wsi w 1674 roku Jerzy Zygmunt von Sydow, dyrektor powiatu chojeńskiego, rozpoczął budowę barokowego pałacu, którego wnętrza zdobili sztukatorzy z Włoch. Pałac, częściowo został zniszczony w 1945 roku, ale wyburzono go dopiero w latach osiemdziesiątych XX wieku. Natomiast w połowie XIX wieku założono zespół folwarczny, który obecnie posiada liczne ubytki i jego układ przestrzenny jest nieczytelny z powodu wtórnych podziałów. Budynki inwentarsko-gospodarcze są murowane, kamienno-ceglane, wzniesione pod koniec XIX wieku. Większość obiektów pofolwarcznych jest w stanie ruiny i grożą katastrofą budowlaną. Na północny-wschód od zabudowy wsi w drugiej połowie XIX wieku założono cmentarz ewangelicki, który obecnie jest nieczynny. Zachowały się fragmenty zniszczonych nagrobków oraz mogiły jeńców wojennych z lat 1942-1943.

Słubin (nazwa w języku niemieckim: Dianenthal)
jest jednodworczą osadą, położoną na śródleśnej polanie przy drodze łączącej wieś Stare Łysogórki z Moryniem, na zachód od Mieszkowic. Obecny zespół leśniczówki składa się z budynku mieszkalnego, stodoły o konstrukcji ryglowej i dawnego kurnika, który użytkowany jest jako garaż. Budynek inwentarski nie posiada walorów zabytkowych.

Stare Łysogórki (nazwa w języku niemieckim: Alt Lietzegöricke)
to bardzo duża wieś, położona przy ujściu rzeki Słubi do Odry, na zachód od Mieszkowic

(14 km), wzdłuż nadrzecznego traktu do Cedyni. Wieś została założona w średniowieczu. W dokumentach źródłowych odnotowana po raz pierwszy w 1335 roku. Do 1588 roku była podzielona między kilku właścicieli, od których została kupiona przez margrabiego brandenburskiego i została włączona do majątku domeny państwowej, z siedzibą w Cedyni. W 1809 roku wieś liczyła 750 mieszkańców i 96 budynków mieszkalnych. W 1822 roku pożar zniszczył całą wieś. Większość nowych budowli wzniesiono w konstrukcji ryglowej. Po regulacjach uwłaszczeniowych w połowie XIX wieku na gruntach wsi założono folwark Królewskiego Nadleśnictwa. Pod koniec XIX wieku Stare Łysogórki stały popularną miejscowością letniskową i dzięki temu intensywnie się rozbudowały – liczyły wtedy 944 mieszkańców i 169 domów. Wiosną 1945 roku podczas forsowania Odry znaczna część wsi została zniszczona, w tym kościół, którego ruiny zostały rozebrane w 1965 roku. W latach 1982-1983 rozbudowano dawną owczarnię i zaadaptowano ją cele sakralne.

Stare Łysogórki charakteryzuje układ wielodrożnicowy o geometrycznej kompozycji przestrzennej, ukształtowanej w sposób osiowy: trzy równoległe drogi połączono poprzecznymi ciągami komunikacyjnymi. Główna droga położona jest najbliżej Odry i stanowi fragment historycznego traktu łączącego Mieszkowice z Cedynią. W 1945 roku najbardziej zniszczony został środkowy ciąg architektoniczny, z kościołem i szpitalem. Zachowana historyczna zabudowa posiada ponadregionalne wartości zabytkowe, które stanowią o walorach kulturowych wsi. Przede wszystkim są to chałupy wybudowane w XIX wieku, o konstrukcji ryglowej oraz z elementami historycznej stolarki okiennej i drzwiowej. Najwięcej tego typu obiektów posadowionych jest wzdłuż głównej drogi. W tej części wsi dominują zagrody złożone z trzech budynków, z chałupami lokowanymi kalenicowo na froncie działki siedliskowej i ze stodołami z tyłu. Natomiast w północno-wschodniej części wsi przeważają małe zagrody złożone z dwóch niewielkich budynków. Na północno-zachodnim obrzeżu miejscowości znajduje się zespół dawnego Królewskiego Nadleśnictwa, w tym budynek mieszkalny i stodoła z czwartej ćwierci XIX wieku. W sąsiedztwie zniszczonego kościoła zachował się zespół dawnej pastorówki, który powstał w drugiej połowie XIX wieku. Na początku XX wieku przy głównej drodze wybudowano szkołę, która obecnie pełni funkcje mieszkalno-usługowe. W obrębie Starych Łysogórek znajdują się trzy nekropolie. Cmentarz przykościelny – funkcjonujący od średniowiecza – stanowi obecnie skupinę zieleni wysokiej w północno-wschodniej części wsi. W drugiej połowie XIX wieku przy leśnej drodze do Morynia założono cmentarz ewangelicki, obecnie nieczynny. Na pograniczu wsi Stare Łysogórki i Siekierki znajduje się – największy na Pomorzu Zachodnim – cmentarz wojenny, z grobami 1987 żołnierzy 1 Armii Wojska Polskiego, którzy w 1945 roku polegli w czasie walk nad Odrą i podczas operacji berlińskiej. Na jego terenie odsłonięto w dniu 15 października 1961 roku pomnik autorstwa Sławomira Lewińskiego.

W sąsiedztwie cmentarza wojennego znajduje się Muzeum Pamiątek 1 Armii Wojska Polskiego. Jego siedzibą jest dawny budynek mieszkalny, wybudowany na początku XX wieku. Eksponaty muzealne związane są z działaniami wojennymi nad Odrą w 1945 roku.

Stary Błeszyn (nazwa w języku niemieckim: Alt Blessin)
to obecnie niewielka wieś położona na zachód od Mieszkowic (około 9 km), nad rzeką Odrą. Posiada metrykę średniowieczną, ale po raz pierwszy w źródłach wzmiankowana jest dosyć późno, bo dopiero w 1399 roku. Drugi raz w 1409 roku jako własność Mikołaja von Sack z Przyjezierza. Ród ten posiadał Stary Błeszyn do 1763 roku, chociaż część wsi została sprzedana w 1670 roku. Później właścicielami byli przedstawiciele rodów von: Grape, Tresckow, Waldow, Knobeisdorf. W 1804 roku w Starym Błeszynie nie było chłopskich zagród, tylko 48 zagrodników i 10 rybaków. W 1830 roku wieś została scalona przez rodzinę von Olsen z Witnicy. W połowie XIX w majątek uległ parcelacji, powstały gospodarstwa liczące po 20-25 ha ziemi i miejscowość znacznie się rozbudowała. W 1901 roku większość zabudowy zniszczył pożar, ale wieś została odbudowana i w 1925 roku liczyła 743 mieszkańców oraz 145 domów. Na początku

1945 roku działania wojenne w znacznym stopniu zniszczyły miejscowść.

Stary Błeszyn posiada wielodrożnicowy układ ruralistyczny, o mało czytelnej pierwotnej kompozycji, ponieważ niektóre drogi uległy częściowemu zatarciu, a ich pierzeje składają się z pojedynczych obiektów. Zabudowę wiejską stanowią niewielkie zagrody, składające się głównie z dwóch budynków, posadowionych na działkach siedliskowych o nieregularnym kształcie. W 1736 roku wybudowano kościół o konstrukcji ryglowej, który został zniszczony w 1945 roku i nie został odbudowany. Dawny cmentarz przykościelny został zlikwidowany. Obecnie na tym terenie znajduje się plac zabaw, a obok niego postawiono w latach osiemdziesiątych XX wieku kaplicę. Po jego zachodniej stronie zachował się budynek dawnej szkoły, wybudowany na początku XX wieku. W lesie, na północny-wschód od zabudowy wsi, w drugiej połowie XIX wieku, założono cmentarz ewangelicki, który został powiększony na początku XX wieku. Pierwotny układ przestrzenny został zatarty, ale zachowało się kilka nagrobków oraz powojenne bezimienne groby.

Starzyn (nazwa w języku niemieckim: Altes Vorwerk)
to niewielka osada z leśniczówką, położona na północny-wschód od Mieszkowic. W XIX wieku założona została jako folwark, wchodzący w skład majątku w Zielinie. Obecnie walory zabytkowe posiada tylko stodoła z końca XIX wieku, znajdująca się w zespole leśniczówki.

Troszyn (nazwa w języku niemieckim: Trossin)
to nieduża wieś zlokalizowana w południowo-wschodniej części gminy Mieszkowice. Posiada metrykę średniowieczną – powstała w XIII wieku. Pierwsza wzmianka o Troszynie pojawiła się w dokumencie z 1337 roku. Na przestrzeni wieków miejscowość była w posiadaniu kilku znamienitych rodów nowomarchijskich, von: Sneteling, Sydow (do 1723 roku), Marwitz. Natomiast największy wpływ na rozwój wsi w XIX i na początku XX wieku miała działalność przedstawicieli rodziny Finck von Finkenstein.

Wieś posiada czytelny układ przestrzenny. Jest to typowa dla średniowiecza owalnica, która w okresie nowożytnym została zdominowana przez założenie pałacowo-parkowo-folwarczne. Zabudowa chłopska jest zwarta, zagrody na płytkich działkach siedliskowych są najczęściej złożone z trzech obiektów, przy czym budynki inwentarsko-gospodarcze są niewielkie. Pierwotny późnoromański, bezwieżowy kościół został wybudowany w drugiej połowie XIII wieku z ciosów granitowych, a następnie rozbudowany w latach 1873-1876 w formach neogotyckich: ceglana wieża, maswerkowe okna nawy, dekoracyjne szczyty, wystrój wnętrza. Przy świątyni nadal funkcjonuje cmentarz, istniejący w tym miejscu od średniowiecza. Otacza go kamienny mur z z bramkami cmentarnymi o ceglanych słupach. Na cmentarzu przykościelnym zachowała się kwatera rodowa ostatnich właścicieli Troszyna. Od strony północno-wschodniej dominują nad wsią zabudowania dawnego majątku ziemskiego. Pałac z 1738 roku nie zachował się – zniszczony w 1945 roku, został wyburzony w latach pięćdziesiątych XX wieku. W drugiej połowie XIX wieku powstało nowe założenie folwarczne, z okazałymi i nowoczesnymi – jak na owe czasy – budynkami inwentarsko-gospodarczymi, skupionymi wokół dwóch dziedzińców. Park krajobrazowy, naturalistyczny został założony na początku XIX wieku, na obszarze 9,6 ha. W latach 1870-1880 Eduard Neide, dyrektor berlińskiego parku Tiergarten, przekształcił park w Troszynie. Stworzył romantyczny układ krajobrazowy, skupiony wokół połączonych kaskadowo stawów. W parku zachowały się cenne okazy dendrologiczne i różnorodna pod względem gatunkowym roślinność.

W obecnym kościele rzymsko-katolickim parafialnym p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny zachowało się jednolite, neogotyckie wyposażenie, pochodzące z okresu jego przebudowy (1873-1876): ambona, ławki, boazeria w prezbiterium, witraże. Do zabytków ruchomych należą także dwa dzwony.

Wierzchlas (nazwa w języku niemieckim: Falkenwalde)
to nieduża wieś położona na północnym skraju gminy, po wschodniej stronie historycznego traktu łączącego Mieszkowice z Chojną. Wierzchlas posiada metrykę średniowieczną – założony w XIV wieku, a po raz pierwszy wzmiankowany w źródłach z 1333 roku jako lenno rodziny von Sydow. Część wsi posiadali jeszcze w 1608 roku. W 1693 roku majątek w Wierzchlasie został powiększony o ziemie – zniszczonej w czasie wojny trzydziestoletniej – wsi Goszkówek (Gräfendorf). W 1773 roku właścicielem został radca wojenny Krüger. Później wieś przechodziła z rąk do rąk i ostatnimi właścicielami przed 1945 rokiem była rodzina von Witte. W 1850 roku majątek liczył 5.709 mórg ziemi, a w 1929 roku łącznie około 1.500 ha. W 1939 roku Wierzchlas zamieszkiwało 275 osób.

Wieś charakteryzuje się zachowanym historycznym układem ruralistycznym w formie średniowiecznej owalnicy, która w okresie nowożytnym od strony południowo-wschodniej została rozbudowana o duże założenie dworsko-parkowo-folwarczne. Zabudowa wiejska jest zwarta, złożona z małych dwu- lub trójbudynkowych zagród, z chałupami lokowanymi kalenicowo na froncie działki siedliskowej i z niewielkimi budynkami inwentarsko-gospodarczymi w głębi. Pochodzą przeważnie z przełomu XIX i XX wieku. Nad miejscowością dominuje kościół, obecnie rzymsko-katolicki filialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej, który został zbudowany w 1730 roku na miejscu wcześniejszej budowli sakralnej, zniszczonej w XVII wieku. Barokowy kościół jest niewielki, murowany z cegły i otynkowany. Część zachodnia korpusa nawowego zwieńczona jest wieżą o konstrukcji ryglowej, zakończoną wysmukłą latarnią. Pierwotnie elewacje kościoła posiadały detale architektoniczne, które zostały zniszczone w wyniku powojennych remontów. Na terenie przykościelnym od średniowiecza funkcjonował cmentarz, obecnie nieczynny. Zachowało się kilka nagrobków z XIX wieku. Całość ogrodzona jest murem kamienno-ceglanym z bramą cmentarną. W północno-wschodniej części wsi znajduje się rozległe założenie rezydencjonalne z XVIII wieku. Dwór wybudowano w 1760 roku z inicjatywy rodziny von Sydow, a rozbudowano w XIX wieku przez von Witte. Został zniszczony w 1945 roku. Park został założony na początku XVIII wieku na powierzchni około 15 ha. Nadano mu charakter krajobrazowy o układzie przestrzennym opartym na krzyżujących się osiach widokowych. Obecnie jest zaniedbany, częściowo zdewastowany, a jego pierwotne rozplanowanie jest nieczytelne. W parku znajdował się cmentarz rodowy z grobowcem właścicieli majątku, który został zniszczony. Zespół folwarczny powstał około 1857 roku i charakteryzuje się monumentalnymi budynkami inwentarsko-gospodarczymi o ciekawej architekturze. Niestety większość z nich jest nieużytkowana i obraca się w ruinę. Na południowo-zachodnim skraju założenia folwarcznego i parku zachowała się młynarzówka, zbudowana w czwartej ćwierci XIX wieku, obecnie jest nieużytkowana. Na początku XX wieku, poza zabudowaniami wsi, założono niewielki cmentarz ewangelicki. Mimo dewastacji nekropolia posiada czytelny układ z główną alejką lipową i kilka fragmentów nagrobków.

W kościele w Wierzchlasie zachowały się zabytki ruchome, które zostały wpisane do rejestru zabytków. Główny ołtarz pochodzi z połowy XVIII wieku. Jest to ciekawy reprezentant popularnych w dobie baroku ołtarzy dwukondygnacyjnych i o architektonicznych formach. Ponadto znajdują się tutaj drewniane drzwi z okuciami, datowane na XVIII wiek i cztery witraże z początku XX wieku.

Zielin (nazwa w języku niemieckim: Sellin)
to duża wieś zlokalizowana przy historycznym trakcie komunikacyjno-handlowym, na wschód od Mieszkowic (5 km). Posiada metrykę średniowieczną – w XIII wieku znajdowała się tutaj osada słowiańska. Wieś lokowana na prawie niemieckim, po raz pierwszy była wzmiankowana w źródłach z 1334 roku. Należała do majątków znamienitych rodów rycerskich von: Wagenschuetzen, Jagow, Uchtenhagen (1335 rok), Witte (1336 rok), Wedel (1369 rok) oraz Marwitz. W XVI wieś była podzielona pomiędzy dwóch właścicieli, a w okresie wojny trzydziestoletniej nastąpiło rozdrobnienie własności ziemi. W 1718 roku funkcjonowało tutaj 13 gospodarstw chłopskich i 11 zagrodniczych.

W latach 1786-1846 Zielin należał do rodziny von Knobelsdorff i w tym czasie powstało założenie pałacowo-parkowo-folwarczne. W 1846 roku majątek kupiła rodzina von Lüttichau z Saksonii. W owym czasie łącznie z folwarkami: Kiwity, Nowiny i Starzyn majątek liczył 6.679 mórg ziemi. W drugiej połowie XIX wieku nastąpiło ponowne rozdrobnienie własności. Po 1919 roku większą część majątku w Zielinie kupiło Towarzystwo Ziemskie „Eigene Scholle" dla nowych osadników. Resztówkę nabył właściciel pobliskiego Troszyna. Hrabia von Finckenstein podarował zespół pałacowo-parkowy w Zielinie państwu niemieckiemu, które urządziło w nim obóz pracy dla dziewcząt.

Obecnie wieś posiada plan wielodrożnicy, ale czytelna jest pierwotna duża owalnica o pierzejach w pełni wykształconych, zwartych, bez ubytków. Charakteryzuje się jednorodną typologicznie zabudową, przeważnie z końca XIX wieku i początku XX wieku. Murowane chałupy i stodoły lokowane są na froncie działki siedliskowej. W centrum nawsia posadowiony jest kościół rzymsko-katolicki parafialny p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, który został zbudowany w drugiej połowie XIII wieku. Wczesnogotycka budowla powstała z granitowych kamieni i nie posiadała wyodrębnionego prezbiterium oraz wieży, która została dobudowana dopiero w 1704 roku. W północno-zachodniej części wsi znajduje się duże założenie rezydencjonalne. Towarzyszący mu folwark zatracił swoją pierwotną kompozycję przestrzenną z uwagi na wtórne podziały i różnych użytkowników. Natomiast część budynków gospodarczych została już rozebrana, a część z nich znajduje w stanie ruiny i wkrótce zniknie. Barokowy pałac został wybudowany w 1720 roku, ale w XIX wieku został przebudowany w duchu neoklasycyzmu. Obecnie pełni funkcję szkoły. Otaczający go park został założony w XVIII wieku i obejmuje obszar około 10 ha (pomiędzy jeziorem Zielińskim a drogą do folwarku w Kiwitach). W XIX wieku nadano mu formę popularnych parków krajobrazowych wykorzystujących naturalny układ i bogactwo terenu. Park zachował kompozycję przestrzenną, z historycznymi osiami widokowymi, układem ścieżek i starodrzewiem. Cmentarz przykościelny w Zielinie istniał od drugiej połowy XIII wieku. Zachowało się jedynie historyczne kamienno-ceglane ogrodzenie z bramą cmentarną i furtkami. Na terenie nieczynne cmentarza zachował się pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych w I wojnie światowej, który został przekształcony w kapliczkę. We wschodniej części wsi, po północnej stronie głównej drogi, w 1920 roku założono cmentarz ewangelicki. Po 1945 roku został zniszczony, a obok niego powstał cmentarz komunalny.

Do 1945 roku kościół w Zielinie posiadał bogaty wystrój wnętrza, który został ufundowany przez przedstawicieli rodu von Marwitz w XVII wieku. Z pożogi wojennej ocalały: renesansowy ołtarz z 1614 roku, ambona z 1692 roku, dzwon z XVI wieku, prospekt organowy i organy z XIX wieku oraz witraże z XX wieku. Wymienione zabytki ruchome zostały wpisane do rejestru zabytków.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2012, poz. 840 ze zm.) formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi rejestr zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W trybie określonym w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwość wydania decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych wchodzących w skład tych układów lub zespołów. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku.

W odniesieniu do tego typu obiektu ochronie podlega jego forma architektoniczna we wszystkich jej elementach, w tym: wysokość, forma dachu, kompozycja elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką, materiał budowlany. Ochronie podlega również funkcja obiektu, której ewentualna zmiana wymaga zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Warunkami ochrony są:

- trwałe zachowanie formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków;
- utrzymanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem, np. cmentarza w otoczeniu kościoła;
- wszelkie zmiany – wewnątrz i na zewnątrz – dotyczące obiektu zabytkowego wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wykaz obiektów nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Czas powstania	Uwagi
1.	Czelin	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej	Czelin nr 41	rejestr zabytków nr A-953 (Kl-V-0/108/56 z 03.07.1956 r.)	kon. XIII w., 1827 r., zniszczony 1945 r., odbudowany 1974-1976	dawny numer rejestru zabytków: 113
2.	Czelin	dawny cmentarz przykościelny	Czelin nr 41	rejestr zabytków nr A-953 (DZ.5130.28.2016.IW z 22.12.2016 r.)	kon. XIII w.	
3.	Goszków	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. św. Jana Chrzciciela	Goszków bn	rejestr zabytków nr A-961 (Kl-V-0/119/56 z 01.11.1956 r.)	2 poł. XIII w., wieża – 1893 r.	dawny numer rejestru zabytków: 123
4.	Goszków	dawny cmentarz przykościelny	Goszków bn	rejestr zabytków nr A-961 (DZ.5130.31.2016.AR z 22.12.2016 r.)	2 poł. XIII w.	
5.	Goszków	park dworski	Goszków bn	rejestr zabytków nr A-916 (KL.I.5340/38/80 z 02.12.1980 r.)	2 poł. XIX w.	
6.	Gozdowice	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny	Gozdowice bn	rejestr zabytków nr A-1014 (Kl.20/13/63 z 18.11.1963)	XIII/XIV w., 1840 r., 1904 r.	dawny numer rejestru zabytków: 388
7.	Gozdowice	cmentarz przykościelny	Gozdowice bn	rejestr zabytków nr A-1014 (DZ.5130.33.2016.AR z 22.12.2016 r.)	XIII/XIV w.	
8.	Kłosów	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Królowej	Kłosów bn	rejestr zabytków nr A-1004 (Kl.20/15/63 z 18.11.1963 r.)	XIV w., pierwsza wzmianka w 1371 r.,	dawny numer rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Czas powstania	Uwagi
		Korony Polski			kruchta – XVIII w., wieża – XIX w.	390
9.	Kłosów	dawny cmentarz przykościelny	Kłosów bn	rejestr zabytków nr A-1004 (DZ.5130.27.2016.AR z 03.01.2017 r.)	XIV w.	
10.	Kurzycko	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	Kurzycko bn	rejestr zabytków nr A-965 (Kl.20/16/63 z 18.11.1963)	1 poł. XIV w., wieża – 1888 r.	dawny numer rejestru zabytków: 391
11.	Kurzycko	dawny cmentarz kościelny	Kurzycko bn	rejestr zabytków nr A-965 (DZ.5130.30.2016.AR z 22.12.2016 r.)	1 poł. XIV w.	
12.	Mieszkowice	układ urbanistyczny – teren Starego Miasta w obrębie miejskich murów obronnych	Mieszkowice	rejestr zabytków nr 67 (Kl-V-0/49/55 z 29.10.1955 r.)	kon. XIII w.	
13.	Mieszkowice	miejskie mury obronne	Stare Miasto	rejestr zabytków nr 484 (Kl. 20/20/63 z 18.11.1963 r.)	1 poł. XIV w. – 1 poł. XVI w.	
14.	Mieszkowice	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Przemienienia Pańskiego	ul. Kościelna	rejestr zabytków nr A-969 (Kl-V-0/ 131/56 z 31.07.1956 r.)	XIII-XV w., XVIII w.	dawny numer rejestru zabytków: 132
15.	Mieszkowice	dawny cmentarz przykościelny	ul. Kościelna	rejestr zabytków nr A-969 (DZ.5130.25.2016.IW z 20.12.2016 r.)	XIII-XV w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Czas powstania	Uwagi
16.	Mieszkowice	budynek mieszkalny z dawną ubojnią i sklepem mięsnym	ul. Jana Pawła II nr 11	rejestr zabytków nr A-1291 (DZ-4200/19/98 z 02.04.1998 r.)	XVIII/XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1368
17.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 14	rejestr zabytków nr A-1292 (DZ-4200/20/98 z 02.04.1998 r.)	XIX/XX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1369
18.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 21	rejestr zabytków nr A-1370 (DZ-4200/9/O/98 z 02.04.1998 r.)	1 poł. XIX w.	
19.	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II nr 23	rejestr zabytków nr A-1297 (DZ-4200/21/O/98 z 04.06.1998 r.)	1 poł. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1372
20.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 36	rejestr zabytków nr A-1298 (DZ-4200/22/O/98 z 04.06.1998 r.)	kon. XVIII w., pocz. XX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1373
21.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. 1 Maja nr 16	rejestr zabytków nr A-1299 (DZ-4200/11/O/98 z 30.09.1998 r.)	1 poł. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1388
22.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 44	rejestr zabytków nr A-1300 (DZ-4200/12/O/98 z 30.09.1998 r.)	kon. XVIII w., kon. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1389
23.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 52	rejestr zabytków nr A-1293 (DZ-4200/14/O/98 z 30.09.1998 r.)	pocz. XIX w., pocz. XX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1391

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Czas powstania	Uwagi
24.	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 54	rejestr zabytków nr A-1301 (DZ-4200/15/O/98 z 30.09.1998 r.)	1 poł. XIX w., XIX/XX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1392
25.	Mieszkowice	budynek mieszkalno-usługowy, ob. Urząd Pocztowy	pl. Wolności 3	rejestr zabytków nr A-936 (PSOZ/Szn/III/5340/ 216/93 z 30.11.1993 r.)	l. 20. XX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1242
26.	Sitno	neogotycki kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Najświętszego Zbawiciela wraz z otoczeniem	Sitno bn	rejestr zabytków nr A-396 (DZ-4200/22/K/2009 z 15.05.2009 r.)	1847-1849	
27.	Stare Łysogórki	chałupa w zagrodzie nr 6	Stare Łysogórki nr 6	rejestr zabytków nr A-923 (PSOZ/Sz-n/ III/5340/201/91 z 19.11.1991 r.)	ok. poł. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1205
		stodoła w zagrodzie nr 6	Stare Łysogórki nr 6	rejestr zabytków nr A-923 (PSOZ/Sz-n/ III/5340/201/91 z 19.11.1991 r.)	kon. XIX w.	
		budynek gospodarczy w zagrodzie nr 6	Stare Łysogórki nr 6	rejestr zabytków nr A-923 (PSOZ/Sz-n/ III/5340/201/91 z 19.11.1991 r.)	pocz. XX w.	
28.	Stare Łysogórki	chałupa w zagrodzie nr 8	Stare Łysogórki nr 8	rejestr zabytków nr A-2002 z 26.02.2021	4 ćw. XIX w., XX w.	
		budynek inwentarski w zagrodzie nr 8	Stare Łysogórki nr 8	rejestr zabytków nr A-2002 z 26.02.2021	4 ćw. XIX w., XX w.	
		budynek gospodarczy w zagrodzie nr 8	Stare Łysogórki nr 8	rejestr zabytków nr A-2002 z 26.02.2021	4 ćw. XIX w., XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Czas powstania	Uwagi
29.	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 19	rejestr zabytków nr A-2043 z 11.04.2023	XIX w.	
30.	Stare Łysogórki	dom	Stare Łysogórki nr 24	rejestr zabytków nr A-2001 z 26.02.2021	XIX/XX w.	
31.	Stare Łysogórki	dom wraz z terenem posesji	Stare Łysogórki nr 25	rejestr zabytków nr A-92 (DZ-4200/14/O/2000/ 2002 z 13.03.2002)	XIX/XX w.	
32.	Troszyn	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny wraz z otoczeniem	Troszyn nr 48	rejestr zabytków nr A-779 (DZ-4140/52-3/AR/ 2010/2011 z 13.01.2011 r.)	2 poł. XIII w., 1873-1876	
33.	Troszyn	cmentarz przykościelny, ob. czynny	Troszyn nr 48	rejestr zabytków nr A-779 (DZ-4140/52-3/AR/ 2010/2011 z 13.01.2011 r.)	2 poł. XIII w.	
		kamienny mur z bramkami cmentarnymi o ceglanych słupach	Troszyn nr 48	rejestr zabytków nr A-779 (DZ-4140/52-3/AR/ 2010/2011 z 13.01.2011 r.)	3 ćw. XIX w.	
34.	Troszyn	park pałacowy	Troszyn bn	rejestr zabytków nr A-1184 (KL.I.5340/53/80 z 04.12.1980 r.)	pocz. XIX w., 1870-1880	dawny numer rejestru zabytków: 931
35.	Wierzchlas	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej	Wierzchlas bn	rejestr zabytków nr A-985 (Kl-V-0/30/58 z 18.06.1958 r.)	1730 r.	dawny numer rejestru zabytków: 284

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Czas powstania	Uwagi
36.	Wierzchlas	dawny cmentarz przykościelny	Wierzchlas bn	rejestr zabytków nr A-985 (DZ.5130.26.2016.IW z 02.12.2016 r.)	1 poł. XVIII w.	
37.	Wierzchlas	park pałacowy	Wierzchlas bn	rejestr zabytków nr 1182 (Kl.V-0/303/57 z 22.10.1957 r.)	pocz. XVIII w.	dawny numer rejestru zabytków: 244
38.	Zielin	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	ul. Witosa bn	rejestr zabytków nr A-993 (Kl-V-0/154/56 z 01.08.1956 r.)	2 poł. XIII w., 1704 r. – wieża	dawny numer rejestru zabytków: 153
39.	Zielin	dawny cmentarz przykościelny	ul. Witosa bn	rejestr zabytków nr A-993 (DZ.5130.29.2016.IW z 22.12.2016 r.)	2 poł. XIII w.	
40.	Zielin	pałac, ob. budynek szkoły	ul. Witosa nr 48	rejestr zabytków nr A-1046 (Kl-20/27/65 z 22.12.1965 r.)	1720 r.	dawny numer rejestru zabytków: 496
41.	Zielin	park pałacowy	ul. Witosa nr 48	rejestr zabytków nr A-1046 (Kl.I.5340/52/80 z 03.12.1980 r.)	XVIII w.	dawny numer rejestru zabytków: 930

2. Pomnik historii

Na terenie miasta i gminy Mieszkowice powyższa forma ochrony prawnej nie występuje. Pomnik historii to zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury Polski – o ponadregionalnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego kraju. Mogą to być obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego ustanawiana go Prezydent Rzeczpospolitej Polskiej (w drodze rozporządzenia).

Narodowy Instytut Dziedzictwa ustalił następującą procedurę uznania zabytku za pomnik historii:

- obiekt, zespół, układ przestrzenny lub obszar proponowany do uznania za pomnik historii musi być wpisany do rejestru zabytków lub objęty statusem parku kulturowego. Dla układów przestrzennych i obszarów winny być opracowane (i uchwalone) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- propozycję objęcia obiektu wyższą formą ochrony – uznanie za pomnik historii – wraz z właściwą dokumentacją (według obowiązującego wzoru), zgłaszający składa do Generalnego Konserwatora Zabytków, za pośrednictwem i po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- Departament Ochrony Zabytków kieruje zgłoszenie do Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie, w celu zweryfikowania danych zawartych w dokumentacji i wydania opinii co do zasadności propozycji uznania obiektu za pomnik historii;
- zaopiniowane przez NID zgłoszenie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przedkłada Radzie Ochrony Zabytków (zgodnie z jej kompetencjami, określonymi w art. 97 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- po wyrażeniu pozytywnej opinii przez Radę Ochrony Zabytków, Departament Ochrony Zabytków przekazuje dokumentację zgłoszenia do NID, który przygotowuje projekt rozporządzenia Prezydenta RP wraz z uzasadnieniem i załącznikiem graficznym;
- po dokonaniu analizy projekt rozporządzenia Prezydenta RP Departament Ochrony Zabytków przekazuje Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego do ostatecznej akceptacji;
- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego kieruje do Prezydenta RP wniosek (wraz z dołączoną dokumentacją) o uznanie obiektu za pomnik historii;
- jeżeli zasadność wniosku Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego uzyska akceptację – Prezydent RP w drodze rozporządzenia uznaje obiekt za pomnik historii, określając jego granice;
- rozporządzenie Prezydenta RP jest ogłaszane w „Dzienniku Ustaw".

3. Park kulturowy

Na terenie gminy przedmiotowa forma ochrony prawnej w chwili obecnej nie występuje.

Park kulturowy to nowa forma ochrony zabytków, wprowadzona na mocy cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, rada gminy (lub rady gmin, jeśli obszar parku znajduje się na terenie kilku gmin). Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W celu powołania parku kulturowego wymagane są trzy akty prawne:

1. Uchwała rady gminy o utworzeniu parku kulturowego w zakresie zaopiniowanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Plan ochrony uzgodniony z wojewódzkim konserwatorem zabytków, zatwierdzony przez radę gminy w dalszym terminie.

3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru parku, do którego opracowania należy przystąpić w terminie 3 miesięcy od chwili utworzenia parku.

4. Ustalenia ochrony w planach zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z aktami wykonawczymi dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W myśl art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obowiązkowo określa się:

pkt 1 – przeznaczenie terenów oraz linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 2 – zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 3 – zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 4 – zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków;

pkt 5 – wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 6 – zasady kształtowania zabudowy oraz wskaźniki zagospodarowania terenu, maksymalną i minimalną intensywność zabudowy jako wskaźnik powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, maksymalną wysokość zabudowy, minimalną liczbę miejsc do parkowania i sposób ich realizacji oraz linie zabudowy i gabaryty obiektów, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 7 – granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów, w tym ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

pkt 8 – szczegółowe zasady i warunki scalania i podziału nieruchomości objętych planem miejscowym, w tym na terenie występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 9 – szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakaz zabudowy, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 10 – zasady modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 11 – sposób i termin tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów, w tym na terenów występowania zabytków i obszarów zabytkowych.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474), która weszła w życie w dniu 4 czerwca 2010 roku, wprowadziła nową, nieznaną dotąd prawu polskiemu, prawną formę ochrony zabytków w postaci ustalenia ochrony w ostatecznej (bo jedynie taka rodzi pełnię skutków prawnych) decyzji o:

- ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, definiowanej w art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- warunkach zabudowy, na podstawie art. 59 ust 1 wzmiankowanej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;

- zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, opisanej w art. 11a ust. 1 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 roku o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych;
- ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, o której mowa w art. 9o ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 2003 roku o transporcie kolejowym;
- zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, wskazanej w art. 3 ustawy z dnia 12 lutego 2009 roku o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 ustawy zobowiązuje wójta (burmistrza, prezydenta miasta) do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Art. 22 ust. 5 określa zabytki, które winny być ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Należą do nich:
1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Po uchyleniu rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004, Nr 124, poz. 1305) wraz z wejściem w życie dnia 5 czerwca 2010 roku ustawy z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474) przestały obowiązywać dotychczasowe przepisy prawne określające sposób prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z art. 24 znowelizowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Od 2 czerwca 2011 roku obowiązuje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113, poz. 661).

Należy podkreślić, iż ewidencja zabytków nie jest dokumentem zamkniętym, winna być ona uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna ona podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na wyłączeniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, likwidacja detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji). Uzupełnienia wymagają także zmiany stanu prawnego: wpis do rejestru zabytków, czy ustanowienie parku kulturowego.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474) w sposób zasadniczy zmieniła status prawny ewidencji zabytków. Przed jej wejściem w życie (przed dniem 5 czerwca 2010 roku) gminne ewidencje zabytków prowadzone były bowiem wyłącznie dla celów wewnętrznych (informacyjnych) i pozwalały one na analizę oraz inwentaryzację istniejącej substancji kulturowej. Według aktualnego stanu prawnego:

- gminna ewidencja zabytków stanowi jedną z równorzędnych podstaw do objęcia

znajdującego się w niej obiektu ochroną konserwatorską, m.in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy (art. 1 pkt. 4 w/w ustawy);

- obok obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków (określonych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), również w odniesieniu do obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków obowiązuje uzgodnienie z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie postępowania o ustaleniu warunków zabudowy (art. 4 ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw);
- w stosunku do obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 3 w/w nowelizacji).

Należy zaznaczyć, iż w odniesieniu do obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, a niewpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, rozbiórka zabytku uzgadniana jest w trybie przewidzianym w art. 39 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2017, poz. 1332 ze zm.). W toku opisanego wyżej postępowania Wojewódzki Konserwator Zabytków zobowiązany jest do ustalenia, czy pod względem konserwatorskim – przy uwzględnieniu stanu technicznego obiektu – zabytek kwalifikuje się do rozbiórki. Zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113, poz. 661) kartę ewidencyjną obiektu, który przestał być zabytkiem, wyłącza się z wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz przechowuje w archiwum wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków. Zgodnie z § 16 ust. 2 cytowanego rozporządzenia ust. 1 stosuje się również do karty adresowej zabytku, z tym że karta ta jest przechowywana w archiwum zakładowym urzędu gminy. W celu wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków o rozbiórce obiektu należy powiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków. W opisanej powyżej sytuacji wyłączenia obiektu z gminnej ewidencji zabytków dokonuje wójt (burmistrz, prezydent miasta).

W skład gminnej ewidencji zabytków wchodzą obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Przygotowując gminną ewidencję zabytków dokonano weryfikacji wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Zmieniono lub uściślono czas powstania niektórych obiektów, ustalono historyczne nazwy obiektów zabytkowych, wytypowano zabytki, które winny znaleźć się w aktualnej gminnej ewidencji zabytków. Ponadto wytypowano obiekty, które winny zostać wykreślone z ewidencji wskutek braku lub utraty wartości zabytkowych, np. w wyniku przebudowy lub remontu.

Wykaz obiektów w gminnej ewidencji zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
1.	Brochucin	cmentarz ewangelicki, ob. nieczynny	Brochucin działka nr ewid. 55/1		2 poł. XIX w.	wojewódzka ewidencja zabytków (WEZ)
2.	Czelin (Zellin)	historyczny układ ruralistyczny wsi – wielodrożnica	Czelin		XIII w., pierwsza wzmianka w 1317 r.	
3.	Czelin	cmentarz ewangelicki (wschodni), ob. nieczynny	Czelin bn działka nr 369, 370		poł. XIX w.	WEZ
4.	Czelin	cmentarz ewangelicki (zachodni), ob. nieczynny	Czelin bn działka nr 364/67		2 poł. XIX w.	WEZ
5.	Czelin	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Czelin nr 41 działka nr ewid. 47	rejestr zabytków nr A-953 (DZ.5130.28.2016. IW z 22.12.2016 r.)	kon. XIII w.	wpis do rejestru zabytków
6.	Czelin	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej	Czelin nr 41 działka nr ewid. 47	rejestr zabytków nr A-953 (Kl-V-0/108/56 z 03.07.1956 r.)	kon. XIII w., 1827 r., zniszczony 1945 r., odbudowany 1974-1976	dawny numer rejestru zabytków: 113
7.	Czelin	zespół folwarczny	Czelin nr 62		2 poł. XIX w. – pocz. XX w.	WEZ
8.	Czelin	dwór	Czelin nr 62		2 poł. XVIII w.	WEZ
9.	Czelin	obora w zespole folwarcznym	Czelin nr 62		1878 r.	WEZ
10	Czelin	młyn elektryczny, ob. nieczynny	Czelin nr 14 działka nr 306		pocz. XX w.	
11	Czelin	szkoła	Czelin nr 70		pocz. XX w.	
12	Czelin	dom (chałupa), ob. nieużytkowana	Czelin nr 40		XIX/XX w.	WEZ
13	Goszków (Gossow)	historyczny układ ruralistyczny wsi – owalnica	Goszków		XIII w., pierwsza wzmianka w 1333 r.	
14	Goszków	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Goszków bn działka nr 121/1, 121/2	rej. zab. nr A-961 (DZ.5130.31.2016. AR	2 poł. XIII w.	wpis do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				z 22.12.2016 r.)		
15	Goszków	kamienny mur z bramami cmentarnymi	Goszków bn działka nr 121/1, 121/2	rej. zab. nr A-961 (DZ.5130.31.2016. AR z 22.12.2016 r.)	2 poł. XIII w., 4 ćw. XIX w.	na terenie cmentarza wpisanego do rej. zab.
16	Goszków	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. św. Jana Chrzciciela	Goszków bn działka nr 121/1	rej. zab. nr A-961 (Kl-V-0/119/56 z 01.11.1956 r.)	2 poł. XIII w., wieża – 1893 r.	dawny numer rejestru zabytków: 123
17	Goszków	zespół folwarczny	Goszków bn		1790 r., 2 poł. XIX w.	WEZ
18	Goszków	park dworski	Goszków bn działka nr 306/44	rejestr zabytków nr 916 KL.I.5340/38/80 z 02.12.1980 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
19	Goszków	oficyna w zespole folwarcznym	Goszków nr 44		1871 r.	
20	Goszków	spichlerz w zespole folwarcznym	Goszków bn działka nr 305/2		2 poł. XIX w.	WEZ
21	Goszków	sala wiejska	Goszków – między nr 16 i 18 działka nr 186		2 poł. XIX w.	
22	Goszków	remiza strażacka, ob. budynek gospodarczy	Goszków – obok nr 9 działka nr 102/3		pocz. XX w.	
23	Goszków	dom	Goszków nr 9		4 ćw. XIX w.	
24	Goszków	dom	Goszków nr 11		kon. XIX w.	
25	Goszków	dom (chałupa)	Goszków nr 12		2 poł. XIX w.	
26	Goszków	pastorówka, ob. dom	Goszków nr 13		ok. 1893 r.	
27	Goszków	dom (chałupa)	Goszków nr 16		2 poł. XIX w.	
28	Goszków	dom (chałupa)	Goszków nr 19		kon. XIX w.	
29	Goszków	stodoła	Goszków nr 25		pocz. XX w.	
30	Goszków	dom	Goszków nr 35		kon. XIX w.	
31	Goszkówek (Gräfendorf)	cmentarz ewangelicki, ob. nieczynny	Goszkówek działka nr 224/1		1920 r.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
32	Gozdowice (Güstebiese)	historyczny układ ruralistyczny wsi – wielodrożnica	Gozdowice	mpzp – Uchwała Nr XLV/ 388/98 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 18.06.1998 r.	XIII w., pierwsza wzmianka w 1337 r.	
33	Gozdowice	cmentarz ewangelicki (wschodni), ob. nieczynny	Gozdowice działka nr 178		2 poł. XIX w.	WEZ
34	Gozdowice	cmentarz ewangelicki (zachodni), ob. nieczynny	Gozdowice działka nr 176		pocz. XX w.	WEZ
35	Gozdowice	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Gozdowice bn działka nr 136	rej. zab. nr A-1014 (DZ.5130.33.2016. AR z 22.12.2016 r.) mpzp – Uchwała Nr XLV/ 388/98 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 18.06.1998 r.	XIII w.	wpis do rejestru zabytków
36	Gozdowice	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny	Gozdowice bn działka nr 136	rej. zab. nr A-1014 (Kl.20/13/63 z 18.11.1963) mpzp – Uchwała Nr XLV/ 388/98 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 18.06.1998 r.	XIII/XIV w., 1840 r., 1904 r.	dawny numer rejestru zabytków : 388
37	Gozdowice	dom, ob. Muzeum Pamiątek Wojsk Inżynieryjnych 1. Armii Wojska Polskiego	Gozdowice nr 21	mpzp – Uchwała Nr XLV/ 388/98 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 18.06.1998 r.	pocz. XX w.	
38	Gozdowice	dom	Gozdowice nr 22	mpzp – Uchwała Nr XLV/ 388/98 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 18.06.1998 r.	XIX/XX w.	
39	Gozdowice	dom (chałupa)	Gozdowice nr 24	mpzp – Uchwała Nr XLV/ 388/98 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 18.06.1998 r.	XIX/XX w.	
40	Kamionka (Steinbachsgrund)	zespół folwarczny	Kamionka nr 1-2		pocz. XIX w. – pocz. XX w.	WEZ
41	Kamionka	dwór, ob. kaplica rzymsko-katolicka	Kamionka nr 1		1840 r.	WEZ
42	Kamionka	spichlerz w zespole folwarcznym	Kamionka nr 1-2 działka nr 9/35		pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
43	Kamionka	park dworski	Kamionka nr 1 działka nr 9/35		ok. 1840 r., kon. XIX w.	WEZ
44	Kłosów (Klossow)	historyczny układ ruralistyczny wsi – wielodrożnica z czytelną pierwotną ulicówką	Kłosów		XIII w., 1337 r. – pierwsza wzmianka	
45	Kłosów	cmentarz ewangelicki, ob. czynny	Kłosów bn działka nr 190/1		1938 r.	WEZ
46	Kłosów	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Kłosów bn działka nr 189/2	rej. zab. nr A-1004 (DZ.5130.27.2016. AR z 03.01.2017 r.)	2 poł. XIII w.	wpis do rejestru zabytków
47	Kłosów	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Królowej Korony Polski	Kłosów bn działka nr 189/2	rej. zab. nr A-1004 (Kl.20/15/63 z 18.11.1963 r.)	XIV w., pierwsza wzmianka w 1371 r., kruchta – XVIII w., wieża – XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 390
48	Kłosów	dzwonnica wolnostojąca, drewniana	Kłosów bn działka nr 189/2	rej. zab. nr A-1004 (DZ.5130.27.2016. AR z 03.01.2017 r.)	1 poł. XX w.	na terenie cmentarza wpisanego do rej. zab.
49	Kłosów	kamienno-ceglany mur kościelny z drewnianym płotem	Kłosów bn działka nr 189/2		XIV w., XIX w.	
50	Kłosów	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych w I. wojnie światowej, ob. kapliczka	Kłosów bn działka nr 885		1914-1918	
51	Kłosów	dwór, ob. nieużytkowany	Kłosów nr 36 działka nr 899		1 poł. XIX w.	WEZ
52	Kłosów	park dworski	Kłosów nr 36 działka nr 899		1 poł. XIX w.	WEZ
53	Kłosów	kamienne ogrodzenie dworu i parku	Kłosów nr 36 działka nr 899		1 poł. XIX w.	
54	Kłosów	zespół folwarczny	Kłosów		1 poł. XIX w. – pocz. XX w.	WEZ
55	Kłosów	budynek	Kłosów nr 35		pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		gospodarczy w zespole folwarcznym, ob. zagroda nr 35				
56	Kłosów	stajnia z częścią mieszkalną w zespole folwarcznym	Kłosów nr 45		kon. XIX w.	
57	Kłosów	stajnia z częścią mieszkalną w zespole folwarcznym, ob. nieużytkowana	Kłosów nr 46		kon. XIX w.	
58	Kłosów	budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	Kłosów nr 46		kon. XIX w.	
59	Kłosów	gorzelnia z częścią mieszkalną w zespole folwarcznym	Kłosów nr 47		1890 r.	
60	Kłosów	dom (chałupa) z reliktami kamiennego ogrodzenia wraz z bramą i furtką	Kłosów nr 23		ok. poł. XIX w.	
61	Kłosów	dom (chałupa)	Kłosów nr 24		1 poł. XIX w.	
62	Kłosów	budynek inwentarsko-magazynowy	Kłosów nr 25		kon. XIX w.	
63	Kłosów	dom (chałupa) z murowanymi filarami bramy i furtki	Kłosów nr 26		ok. poł. XIX w.	
64	Kłosów	dom	Kłosów nr 30		kon. XIX w.	
65	Kłosów	dom (dwojak) w kolonii mieszkalnej robotników folwarcznych	Kłosów nr 52		kon. XIX w.	
66	Kłosów	dom (dwojak) w kolonii mieszkalnej robotników folwarcznych	Kłosów nr 53		kon. XIX w.	
67	Kurzycko (Voigtsdorf)	historyczny układ ruralistyczny wsi – ulicówka	Kurzycko		XIII w., 1261 i 1337 r. pierwsze wzmianki w dokumentach	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
6	Kurzycko	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Kurzycko bn działka nr 77	rej. zab. nr A-965 (DZ.5130.30.2016. AR z 22.12.2016 r.)	1 poł. XIV w.	wpis do rejestru zabytków
6	Kurzycko	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	Kurzycko bn działka nr 77	rej. zab. nr A-965 (Kl.20/16/63 z 18.11.1963)	1 poł. XIV w., wieża – 1888 r.	dawny numer rejestru zabytków: 391
7	Kurzycko	kamienno-ceglane ogrodzenie z bramą cmentarną	Kurzycko bn działka nr 77	rej. zab. nr A-965 (DZ.5130.30.2016. AR z 22.12.2016 r.)	XIII w., kon. XIX w.	na terenie cmentarza wpisanego do rej. zab.
7	Kurzycko	pomnik upamiętniający mieszkańców wsi poległych w I. wojnie światowej, ob. kapliczka	Kurzycko bn działka nr 77		1914-1918	
7	Kurzycko	park dworski	Kurzycko bn wzdłuż rzeki Kurzycy		2 poł. XIX w. – kon. XIX w.	WEZ
7	Kurzycko	cmentarz rodowy, ob. nieczynny	Kurzycko bn działka nr 158/4		2 poł. XIX w.	WEZ
7	Kurzycko	zespół folwarczny	Kurzycko nr 19, 20, 21		kon. XIX – pocz. XX w.	WEZ
7	Kurzycko	stajnia, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Kurzycko bn działka nr 321/4		kon. XIX w. – pocz. XX w.	
7	Kurzycko	relikty bramy w zespole folwarcznym	Kurzycko bn działka nr 321/3		kon. XIX w. – pocz. XX w.	
7	Kurzycko	dom (dwojak)	Kurzycko nr 10		kon. XIX w.	
7	Mieszkowice (Bärwalde)	układ urbanistyczny – teren Starego Miasta w obrębie miejskich murów obronnych	Mieszkowice	rej. zab. nr 67 (Kl-V-0/49/55 z 29.10.1955 r.)	kon. XIII w.	WEZ
7	Mieszkowice	miejskie mury obronne	Stare Miasto	rej. zab. nr 484 (Kl. 20/20/63 z 18.11.1963 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIV w. – 1 poł. XVI w.	WEZ
8	Mieszkowice	Baszta Prochowa	Stare Miasto	rej. zab. nr 484	1 poł. XIV	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		w miejskich murach obronnych		(Kl. 20/20/63 z 18.11.1963 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	w. – 2 poł. XV w.	
81	Mieszkowice	cmentarz ewangelicki, ob. komunalny	ul. Chojeńska, ul. Warszawska, ul. Czcibora działka nr ewid. 46		2 poł. XIX w.	WEZ
82	Mieszkowice	dom przedpogrzebowy na cmentarzu ewangelickim, ob. komunalnym	ul. Chojeńska, ul. Warszawska, ul. Czcibora działka nr ewid. 46	typowany do wpisu do rejestru zabytków	1891 r.	
83	Mieszkowice	cmentarz żydowski (kirkut), ob. nieczynny	ul. Odrzańska 1 działka nr ewid. 628/10		XVIII/XIX w.	pismo ZWKZ DZ.5140. 69.2018.I W z 20.04.20 18 r. o włączeni u do WEZ
84	Mieszkowice	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	ul. Kościelna ul. Dąbrowszcza ków działka nr ewid. 212	rej. zab. nr A-969 (DZ.5130.25.2016. AR z 20.12.2016 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIII-XV w.	wpis do rejestru zabytków
85	Mieszkowice	ogrodzenie cmentarza przykościelnego z bramami	ul. Kościelna ul. Dąbrowszcza ków działka nr ewid. 212	rej. zab. nr A-969 (DZ.5130.25.2016. AR z 20.12.2016 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIII-XV w., XIX w.	na terenie cmentarz a wpisaneg o do rejestru zabytków
86	Mieszkowice	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Przemienienia Pańskiego	ul. Kościelna działka nr ewid. 212	rej. zab. nr A-969 (Kl-V-0/ 131/56 z 31.07.1956 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIII-XV w., XVIII w.	dawny numer rejestru zabytków : 132

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
8	Mieszkowice	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Ducha Świętego, tzw. kościół „za torami”	ul. Odrzańska działka nr ewid.		1937 r.	WEZ
8	Mieszkowice	ratusz	ul. Fryderyka Chopina 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1805 r.	
8	Mieszkowice	pomnik Bohaterów Wojny, ob. pomnik Mieszka I	pl. Wolności działka nr ewid. 226	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XVIII w. – cokół, 1957 r. – rzeźba Mieszka I	
9	Mieszkowice	budynek inwentarski	ul. Chojeńska 47		kon. XIX w.	
9	Mieszkowice	stodoła	ul. Chojeńska 47		kon. XIX w.	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Fryderyka Chopina nr 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Fryderyka Chopina nr 3	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica) wraz z oficyną	ul. Dąbrowszczaków 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1848-1935	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 3	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 4	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w.	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 5	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w.	
9	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 7	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 10	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 11	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 17	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w., pocz. XXI w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 19	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 21	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 23	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 25	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
10	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dąbrowszczaków 27	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w., pocz. XXI w.	
10	Mieszkowice	mleczarnia, ob. nieużytkowana	ul. Dworcowa 3		1 ćw. XX w.	WEZ
11	Mieszkowice	magazyn zbożowy, ob. nieużytkowany	ul. Dworcowa 5		2 ćw. XX w.	WEZ
11	Mieszkowice	magazyn zbożowy, ob. nieużytkowany	ul. Dworcowa 5a		pocz. XX w.	WEZ
11	Mieszkowice	trafostacja	ul. Dworcowa 5-5a		2 ćw. XX w.	
11	Mieszkowice	dworzec w zespole stacji kolejowej na linii Szczecin-Kostrzyn nad Odrą	ul. Dworcowa 6	typowany do wpisu do rejestru zabytków	1876 r.	
11	Mieszkowice	szalet w zespole stacji kolejowej na linii Szczecin-	ul. Dworcowa 6		4 ćw. XIX w. – pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		Kostrzyn nad Odrą				
1	Mieszkowice	wieża ciśnień w zespole stacji kolejowej na linii Szczecin-Kostrzyn	ul. Dworcowa 6	typowana do wpisu do rejestru zabytków	1913 r.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Dworcowa 11		XIX/XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (willa)	ul. Dworcowa 13		XIX/XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 2		4 ćw. XIX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny, ob. nieużytkowany	ul. Jagiellońska 8		2 poł. XIX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 10		2 poł. XIX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jagiellońska 17		1 ćw. XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 28		pocz. XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jagiellońska 38		2 ćw. XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica) wraz z oficyną	ul. Jana Pawła II nr 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	4 ćw. XIX w., l. 20-30 XX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 6	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 7	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 9	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w., l. 60. XX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 10	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny z dawną ubojnią i sklepem mięsnym	ul. Jana Pawła II nr 11	rejestr zabytków nr A-1291 (DZ-4200/19/98 z 02.04.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XVIII/XIX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1368
1	Mieszkowice	plebania Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Przemienienia Pańskiego	ul. Jana Pawła II nr 13	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 14 (u zbiegu z ul. Kościelną)	rejestr zabytków nr A-1292 (DZ-4200/20/98 z 02.04.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1369
1	Mieszkowice	budynek gospodarczy	ul. Jana Pawła II nr 14	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 15	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w., pocz. XX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 16	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	WEZ
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 17	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 19	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 20a-22	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XX w.	
1	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 21	rejestr zabytków nr A-1370 (DZ-4200/9/O/98 z 02.04.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II nr 23	rejestr zabytków nr A-1372 (DZ-4200/21/O/98 z 04.06.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1372
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 25	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2poł. XIX w.	
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 27-27a	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	WEZ
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 28	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 30	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 32	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w., pocz. XXI w.	
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 33	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	WEZ
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 34	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 35	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w., l. 60. XX w.	
14	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 36	rejestr zabytków nr A-1298 (DZ-4200/22/O/98 z 04.06.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XVIII w., pocz. XX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1373
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Jana Pawła II nr 40	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 46	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 48	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Jana Pawła II nr 51	typowana do wpisu do rejestru zabytków na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościelna 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
15	Mieszkowice	budynek gospodarczy, ob. garaże	ul. Kościelna 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XX w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościelna 3	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościelna 5	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w., pocz. XXI w.	
15	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	dom piekarza, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Kościuszki 3	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XVIII w.	WEZ
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 4	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w., pocz. XXI w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 5	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 6	na terenie Starego Miasta wpisanego	1 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		(kamienica)		do rejestru zabytków		
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 7	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 9	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 10	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 11	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
16	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 12	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 14	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 15	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 16	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 18	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 20	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 22	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 24	typowany do wpisu do rejestru zabytków	kon. XVIII w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków		
17	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 25		kon. XIX w.	
17	Mieszkowice	budynek gospodarczy	ul. Kościuszki 25		kon. XIX w.	
17	Mieszkowice	stodoła	ul. Kościuszki 25		kon. XIX–1 poł. XX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 26	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 27		kon. XIX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 32	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Kościuszki 34	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Kościuszki 40		XIX/XX w.	
18	Mieszkowice	stodoła w zespole stodół przy ul. Kościuszki, ob. budynek usługowy	ul. Kościuszki 56		kon. XIX w., pocz. XXI w.	
18	Mieszkowice	stodoła w zespole stodół przy ul. Kościuszki, ob. nieużytkowana	ul. Kościuszki 56		pocz. XX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Łączna 3		XIX/XX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Łączna 4		XIX/XX w.	
18	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Łączna 6		4 ćw. XIX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Łączna 7		ok. 1910 r.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny, ob. nieużytkowany	ul. Łączna 8		2 poł. XIX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Łączna 9		XIX/XX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (willa)	ul. Łączna 10		1 ćw. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (willa)	ul. Łączna 12		pocz. XX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Łączna 15		kon. XIX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica) wraz z oficyną	ul. 1 Maja nr 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. 1 Maja nr 6	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w., pocz. XX w.	
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. 1 Maja nr 16	rej. zab. nr A-1299 (DZ-4200/11/O/98 z 30.09.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1388
19	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 4	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 6	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 7	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w., pocz. XXI w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Adama Mickiewicza 9	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	4 ćw. XIX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Młynarska 2		l. 20-30. XX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Młynarska 4		l. 20-30. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Odrzańska 18		l. 20-30. XX w.	
20	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Odrzańska 19		l. 20-30. XX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Odrzańska 20		l. 20-30. XX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 2		XIX/XX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 9		1 poł. XIX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Ogrodowa 12		poł. XIX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 13		2 poł. XIX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 14		2 poł. XIX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 16		l. 20-30. XX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Ogrodowa 20		XIX/XX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 2		XIX/XX w.	
21	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 5		XIX/XX w.	
22	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 7		XIX/XX w.	
22	Mieszkowice	stodoła z garażem	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 7		1 ćw. XX w.	
22	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 8		pocz. XX w.	
22	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 9		XIX/XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 12		2 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 16		XIX/XX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 17		l. 20-30. XX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 22		kon. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Księcia Józefa Poniatowskiego 33		1 ćw. XX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 3	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 5	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	WEZ
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 7	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 9	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 11	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	4 ćw. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 17a	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 17b	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
23	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 19	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
23	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Rycerska 21	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
23	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 4	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XVIII w.	WEZ
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 6	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Sienkiewicza 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w., pocz. XX w.	WEZ
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 12	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 14	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 18	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 21	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w., pocz. XX w.	WEZ
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 22	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 23	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
24	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 25	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 27	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 28	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w., pocz. XX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 29	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 30	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 32	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	WEZ
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 33	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 34	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	WEZ
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 35	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 36	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
25	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 40	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
26	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 41	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
26	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 43	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
26	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 44	rejestr zabytków nr A-1300 (DZ-4200/12/O/98 z 30.09.1998 r.)	kon. XVIII w., kon. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1389

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków		
2(	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 45	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
2(	Mieszkowice	oficyna nieistniejącej kamienicy	ul. Sienkiewicza 46	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	kon. XIX w.	
2(	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 50	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
2(	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 52	rejestr zabytków nr A-1293 (DZ-4200/14/O/98 z 30.09.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	pocz. XIX w., pocz. XX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1391
2(	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 54	rejestr zabytków nr A-1301 (DZ-4200/15/O/98 z 30.09.1998 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w., XIX/XX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1392
2(	Mieszkowice	Szkoła Miejska, ob. Szkoła Podstawowa im. Mieszka I	ul. Sienkiewicza 56	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1870-1873	
2(	Mieszkowice	sala gimnastyczna w dawnym zespole Szkoły Miejskiej	ul. Sienkiewicza 56	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1870-1873	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Sienkiewicza 58	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XIX/XX w.	
2	Mieszkowice	budynek wydawnictwa „Bärwalder Wochenblatt”, ob. budynek mieszkalny	ul. Juliusza Słowackiego 1	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	ok. 1872 r.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny, ob.	ul. Juliusza Słowackiego	na terenie Starego Miasta wpisanego	XIX/XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		budynek usługowy	5	do rejestru zabytków		
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Juliusza Słowackiego 6	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Juliusza Słowackiego 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	XVIII/XIX w.	
2	Mieszkowice	oficyna z przejazdami bramnymi	ul. Juliusza Słowackiego 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	warsztat, ob. nieużytkowany	ul. Juliusza Słowackiego 8	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	1 poł. XIX w.	
2	Mieszkowice	szkoła dla dziewcząt „Luisenhoff” (Dwór Luizy), ob. Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego	ul. Techników 1		1913-1914	
2	Mieszkowice	park w zespole d. szkoły dla dziewcząt „Luisenhoff”	ul. Techników 1		1913-1914	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny w zespole d. szkoły dla dziewcząt „Luisenhoff”	ul. Techników 2		ok. 1914 r.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (willa)	ul. Warszawska 22		kon. XIX w.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny (willa)	ul. Warszawska 23		ok. 1905 r.	
2	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Warszawska 46		XIX/XX w.	
2	Mieszkowice	budynek inwentarski	ul. Warszawska 46		XIX/XX w.	
2	Mieszkowice	stodoła	ul. Warszawska 46		XIX/XX w.	
2	Mieszkowice	stodoła	ul. Warszawska bn działka nr		l. 20-30. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
			58/2			
28	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Willowa 2		1 ćw. XX w.	
28	Mieszkowice	budynek mieszkalny (willa)	ul. Willowa 4		1 ćw. XX w.	
28	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Willowa 5		l. 20-30. XX w.	
28	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Willowa 6		l. 20-30. XX w.	
29	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	pl. Wolności 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	poł. XIX w.	
29	Mieszkowice	budynek mieszkalno-usługowy, ob. Urząd Pocztowy	pl. Wolności 3	rej. zab. nr A-936 (PSOZ/Szn/III/5340/ 216/93 z 30.11.1993 r.) na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	l. 20. XX w.	dawny numer rejestru zabytków: 1242
29	Mieszkowice	hotel „Deutsches Haus” (Dom Niemiecki), ob. budynek mieszkalny	pl. Wolności 6	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	ok. 1830 r.	
29	Mieszkowice	budynek inwentarsko-magazynowy	ul. Zaułek Wileński 2	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	4 ćw. XIX w.	
29	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Zaułek Wileński 3	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
29	Mieszkowice	budynek mieszkalny	ul. Zaułek Wileński 4	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
29	Mieszkowice	budynek mieszkalny (kamienica)	ul. Zaułek Wileński 5	na terenie Starego Miasta wpisanego do rejestru zabytków	2 poł. XIX w.	
29	Nowy Błeszyn	cmentarz ewangelicki, ob. nieczynny	Nowy Błeszyn nr 1 działka nr 106/1		2 poł. XIX w.	WEZ
29	Nowy Kłosów	budynek mieszkalno-inwentarski	Kłosów nr 72		ok. 1930 r.	
29	Nowy Kłosów	budynek mieszkalno-inwentarski	Kłosów nr 74		ok. 1930 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
30	Nowy Kłosów	budynek mieszkalno-inwentarski z częścią stodolnianą	Kłosów nr 80		ok. 1930 r.	
30	Nowy Kłosów	budynek mieszkalno-inwentarski z częścią stodolnianą	Kłosów nr 83		ok. 1930 r.	
30	Nowy Kłosów	budynek mieszkalno-inwentarski	Kłosów nr 85		ok. 1930 r.	
30	Plany	dom	Plany nr 8		kon. XIX w.	
30	Plany	budynek inwentarsko-magazynowy	Plany nr 8		kon. XIX w.	
30	Plany	stodoła	Plany nr 8		kon. XIX w.	
30	Plany	dom	Plany nr 9		kon. XIX w.	
30	Plany	budynek gospodarczy	Plany nr 9		kon. XIX w.	
30	Plany	budynek inwentarsko-magazynowy	Plany nr 9		kon. XIX w.	
30	Plany	budynek inwentarski	Plany nr 9		kon. XIX w.	
31	Plany	stodoła	Plany nr 9		kon. XIX w.	
31	Ranowo	dwór, ob. częściowo użytkowany	Ranowo nr 2		poł. XIX w.	WEZ
31	Ranowo	park dworski	Ranowo nr 1-2		poł. XIX w.	WEZ
31	Sitno (Schönfeld)	historyczny układ ruralistyczny wsi – ulicówka	Sitno	dla części wsi obowiązuje mpzp – Uchwała Nr XVI/109/2012 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 22.03.2012 r.	XIII w., 1337 r. – pierwsza wzmianka	
31	Sitno	cmentarz ewangelicki, ob. nieczynny	Sitno bn działka nr 4	mpzp – Uchwała Nr XVI/109/2012 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 22.03.2012 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
31	Sitno	neogotycki kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Najświętszego Zbawiciela wraz z otoczeniem	Sitno bn działka nr 37/1	rej. zabytków nr A-396 (DZ-4200/22/K/2009 z 15.05.2009 r.)	1847-1849	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
3	Sitno	zespół folwarczny	Sitno bn		poł. XIX – kon. XIX w.	WEZ
3	Sitno	spichlerz, ob. nieużytkowany w zespole folwarcznym	Sitno bn działka nr 3/22		poł. XIX – kon. XIX w.	
3	Sitno	budynek inwentarski, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Sitno bn działka nr 3/25		kon. XIX w.	
3	Sitno	chlewnia, ob. nieużytkowana w zespole folwarcznym	Sitno bn działka nr 3/25		poł. XIX w.	
3	Sitno	szkoła, ob. dom nr 9	Sitno nr 9		pocz. XX w.	
3	Słubin	leśniczówka	Słubin 1		pocz. XX w.	
3	Słubin	kurnik, ob. garaż w zespole leśniczówki	Słubin 1		pocz. XX w.	
3	Słubin	stodoła w zespole leśniczówki	Słubin 1		pocz. XX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki (Alt Lietzegöricke)	historyczny układ urbanistyczny wsi – wielodrożnica	Stare Łysogórki	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.		
3	Stare Łysogórki	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Stare Łysogórki – obok posesji nr 62 działka nr 701	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIII w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	cmentarz ewangelicki, ob. nieczynny	Stare Łysogórki działka nr 121	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	„Cmentarz wojenny w Siekierkach”	Stare Łysogórki działka nr 1		1945 r.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 5	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
3	Stare Łysogórki	chałupa w zagrodzie nr 6	Stare Łysogórki nr 6	rej. zab. nr A-923 (PSOZ/Sz-n/III/5340/ 201/91	ok. poł. XIX w.	dawny numer rejestru

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				z 19.11.1991 r.) mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.		zabytków : 1205
3	Stare Łysogórki	stodoła w zagrodzie nr 6	Stare Łysogórki nr 6	rej. zab. nr A-923 (PSOZ/Sz-n/III/5340/ 201/91 z 19.11.1991 r.) mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	kon. XIX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1205
3	Stare Łysogórki	budynek gospodarczy w zagrodzie nr 6	Stare Łysogórki nr 6	rej. zab. nr A-923 (PSOZ/Sz-n/III/5340/ 201/91 z 19.11.1991 r.) mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	pocz. XX w.	dawny numer rejestru zabytków : 1205
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 8	rej. zab. nr A-2002 z 26.02.2021 r. mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	4 ćw. XIX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 9	typowany do wpisu do rejestru zabytków mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 11	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 13	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach	1 ćw. XIX w.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				z dnia 29.12.2004 r.		
33	Stare Łysogórki	budynek inwentarski	Stare Łysogórki nr 13	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	1 ćw. XIX w.	WEZ
33	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 14	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	ok. poł. XIX w.	WEZ
33	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 15	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	3 ćw. XIX w.	WEZ
33	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 18	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	ok. poł. XIX w.	WEZ
34	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 19	rej. zab. nr A-2043 z 11.04.2023 r. mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	ok. poł. XIX w.	WEZ
34	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 23	zagroda typowana do wpisu do rej. zabytków mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	WEZ
34	Stare Łysogórki	budynek inwentarski (wschodni)	Stare Łysogórki nr 23	zagroda typowana do wpisu do rej. zabytków mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	WEZ
34	Stare Łysogórki	budynek inwentarski	Stare Łysogórki nr	zagroda typowana do wpisu do rej.	XIX/XX w.	WEZ

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		(zachodni)	23	zabytków mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.		
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 24	rej. zab. nr A-2001 z 26.02.2021 r. mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom wraz z terenem posesji	Stare Łysogórki nr 25	rej. zab. nr A-92 (DZ-4200/14/O/2000/2002 z 13.03.2002) mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom, szkoła, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Stare Łysogórki nr 31	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	pocz. XX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 35	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 41	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
3	Stare Łysogórki	stodoła	Stare Łysogórki nr 41	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 47	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach	2 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				z dnia 29.12.2004 r.		
35	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 49	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
35	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 52	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
35	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 53	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	ok. poł. XIX w.	WEZ
35	Stare Łysogórki	stodoła	Stare Łysogórki nr 55	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	4 ćw. XIX w.	WEZ
35	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 60	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	ok. poł. XIX w.	
35	Stare Łysogórki	pastorówka, ob. dom	Stare Łysogórki nr 62	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
35	Stare Łysogórki	stajnia, ob. warsztat w dawnym zespole pastorówki	Stare Łysogórki nr 62	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XX w., pocz. XX w.	WEZ
35	Stare Łysogórki	stodoła, ob. warsztat w dawnym zespole pastorówki	Stare Łysogórki nr 62	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XX w.	WEZ
35	Stare Łysogórki	stodoła	Stare Łysogórki nr 64	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach	2 poł. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				z dnia 29.12.2004 r.		
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 68	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 69	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	
3	Stare Łysogórki	dom	Stare Łysogórki nr 70	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 71	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 73	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	
3	Stare Łysogórki	dom	Stare Łysogórki nr 74	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	1 ćw. XX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 75	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	XIX/XX w.	
3	Stare Łysogórki	dom (chałupa), ob. nieużytkowana	Stare Łysogórki nr 76	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
3	Stare Łysogórki	budynek mieszkalny dla robotników leśnych	Stare Łysogórki nr 77	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach	pocz. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
				z dnia 29.12.2004 r.		
36	Stare Łysogórki	budynek mieszkalny w dawnym zespole Królewskiego Nadleśnictwa, ob. dom	Stare Łysogórki nr 78	typowany do wpisu do rejestru zabytków mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	4 ćw. XIX w.	
37	Stare Łysogórki	stodoła w dawnym zespole Królewskiego Nadleśnictwa	Stare Łysogórki nr 78	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	4 ćw. XIX w.	
37	Stare Łysogórki	dom (chałupa)	Stare Łysogórki nr 80	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	pocz. XX w.	
37	Stare Łysogórki	budynek inwentarski	Stare Łysogórki nr 80	mpzp – Uchwała Nr XXVI/197/04 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 29.12.2004 r.	1909 r.	
37	Stary Błeszyn (Alt Blessin)	historyczny układ ruralistyczny wsi – wielodrożnica	Stary Błeszyn	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	XIII w., 1399 r. – pierwsza wzmianka	
37	Stary Błeszyn	cmentarz przykościelny, ob. zlikwidowany	Stary Błeszyn bn działka nr 51	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	XIV w.	WEZ
37	Stary Błeszyn	cmentarz ewangelicki (zachodni), ob. nieczynny	Stary Błeszyn działka nr 288	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	pocz. XX w.	WEZ
37	Stary Błeszyn	cmentarz ewangelicki (wschodni), ob. nieczynny	Stary Błeszyn działka nr 63	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	2 poł. XIX w.	WEZ
37	Stary Błeszyn	dom (chałupa)	Stary Błeszyn nr 9	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	kon. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
37	Stary Błeszyn	stodoła wraz z reliktami bramy	Stary Błeszyn nr 9 działka nr 30	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	2 poł. XIX w.	
37	Stary Błeszyn	dom (chałupa)	Stary Błeszyn nr 10	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	XIX/XX w.	
38	Stary Błeszyn	dom (chałupa)	Stary Błeszyn nr 15	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	XIX/XX w.	WEZ
38	Stary Błeszyn	szkoła, ob. budynek mieszkalny	Stary Błeszyn nr 17	mpzp – Uchwała Nr VII/46/07 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26.03.2007 r.	pocz. XX w.	
38	Starzyn	stodoła w zespole leśniczówki	Starzyn nr 1		kon. XIX w.	
38	Troszyn (Trossin)	historyczny układ ruralistyczny wsi – owalnica	Troszyn		XIII w., pierwsza wzmianka w 1337 r.	
38	Troszyn	cmentarz przykościelny, ob. czynny	Troszyn nr 48 działka nr 11/1, 11/2	rej. zab. nr A-779 (DZ-4140/523/AR/ 2010/ 2011 z 13.01.2011 r.)	2 poł. XIII w.	
38	Troszyn	kamienny mur z bramkami cmentarnymi o ceglanych słupach	Troszyn nr 48 działka nr 11/1, 11/2	rej. zab. nr A-779 (DZ-4140/52-3/AR/2010/ 2011 z 13.01.2011 r.)	3 ćw. XIX w.	
38	Troszyn	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny wraz z otoczeniem	Troszyn nr 48 działka nr 11/1	rej. zab. nr A-779 (DZ-4140/52-3/AR/2010/ 2011 z 13.01.2011 r.)	2 poł. XIII w., 1873-1876	
38	Troszyn	park pałacowy	Troszyn bn działka nr 328/2	rej. zab. nr A-1184 (KL.I.5340/ 53/80 z 04.12.1980 r.) mpzp – Uchwała Nr XVI/109/2012 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 22.03.2012 r.	pocz. XIX w., 1870-1880	dawny numer rejestru zabytków: 931
38	Troszyn	kamienno-ceglane ogrodzenie parku z bramą	Troszyn bn działka nr 328/2	mpzp – Uchwała Nr XVI/109/2012 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 22.03.2012 r.	pocz. XIX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
38	Troszyn	zespół folwarczny	Troszyn		2 poł. XIX w. – kon. XIX w., 1924 r.	WEZ
39	Troszyn	oficyna pałacowa, ob. nieużytkowana	Troszyn nr 12A – 12B działki 328/15, 328/16		2 poł. XIX w. – kon. XIX w.	
39	Troszyn	budynek inwentarski, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Troszyn nr 12D działka nr 328/17		2 poł. XIX w. – kon. XIX w.	
39	Troszyn	budynek inwentarski z częścią magazynową w zespole folwarcznym	Troszyn nr 12D działka nr 328/17		2 poł. XIX w. – kon. XIX w.	
39	Troszyn	chlewnia, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Troszyn nr 12D działka nr 328/17		2 poł. XIX w. – kon. XIX w.	
39	Troszyn	chlewnia w zespole folwarcznym	Troszyn bn działka nr 329/3		kon. XIX w.	
39	Troszyn	elewator w zespole folwarcznym	Troszyn bn działka nr 329/3		1924 r.	WEZ
39	Troszyn	kuźnia, ob. remiza strażacka i portiernia w zespole folwarcznym	Troszyn bn działka nr 69/147		1896 r.	WEZ
39	Troszyn	obora z częścią magazynową w zespole folwarcznym	Troszyn bn działka nr 329/3		pocz. XX w.	WEZ
39	Troszyn	stajnia, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Troszyn nr 12D działka nr 328/17		kon. XIX w.	WEZ
39	Troszyn	stajnia z powozownią i garażem w zespole folwarcznym, ob. świetlica wiejska	Troszyn bn działka nr 328/5		2 poł. XIX w. – kon. XIX w.	
40	Troszyn	stodoła, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Troszyn bn działka nr 329/3		ok. 1924 r.	
40	Troszyn	dom (chałupa)	Troszyn nr 7		1 ćw. XX w.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
40	Troszyn	stodoła z częścią inwentarską	Troszyn nr 14		kon. XIX w.	
40	Troszyn	dom (chałupa)	Troszyn nr 33		XIX/XX w.	
40	Troszyn	remiza strażacka, ob. budynek gospodarczy	Troszyn bn działka nr 13/2		pocz. XX w.	
40	Wierzchlas (Falkenwalde)	historyczny układ ruralistyczny wsi – owalnica	Wierzchlas		XIII w., pierwsza wzmianka w 1333 r.	
40	Wierzchlas	cmentarz ewangelicki, ob. nieczynny	Wierzchlas działka nr 37		pocz. XX w.	WEZ
40	Wierzchlas	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	Wierzchlas bn działka nr 20	rej. zab. nr A-985 (DZ.5130.26.2016. IW z 02.12.2016 r.)	1 poł. XVIII w.	wpis do rejestru zabytków
40	Wierzchlas	kamienno-ceglane ogrodzenie z bramą cmentarną	Wierzchlas bn działka nr 20	rej. zab. nr A-985 (DZ.5130.26.2016. IW z 02.12.2016 r.)	1 poł. XVIII w.	na terenie cmentarza wpisanego do rej. zab.
40	Wierzchlas	kościół rzymsko-katolicki filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej	Wierzchlas bn działka nr 20	rej. zab. nr A-985 (Kl-V-0/30/ 58 z 18.06.1958 r.)	1730 r.	dawny numer rejestru zabytków: 284
41	Wierzchlas	park pałacowy	Wierzchlas bn działka nr 100/1, 100/2	rej. zab. nr A-1182 (Kl.V-0/ 303/57 z 25.10.1957 r.)	pocz. XVIII w.	dawny numer rejestru zabytków: 244
41	Wierzchlas	cmentarz rodowy na terenie parku pałacowego	Wierzchlas bn działka nr 100/1	na terenie parku wpisanego do rejestru zabytków	XIX w.	WEZ
41	Wierzchlas	zespół folwarczny	Wierzchlas bn		ok. 1857 r.	WEZ
41	Wierzchlas	oficyna pałacowa w zespole folwarcznym	Wierzchlas 11 działka nr 101		ok. 1857 r.	WEZ
41	Wierzchlas	relikty bramy w zespole folwarcznym	Wierzchlas bn		ok. 1857 r.	
41	Wierzchlas	część mieszkalna gorzelni, ob. nieużytkowana	Wierzchlas bn działka nr 104/1		ok. 1857 r.	
41	Wierzchlas	stajnia i obora, ob. stodoła i magazyn	Wierzchlas bn		ok. 1857 r.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
		w zespole folwarcznym	działka nr 97, 98			
41	Wierzchlas	stodoła w zespole folwarcznym	Wierzchlas bn działka nr 97		ok. 1857 r.	WEZ
41	Wierzchlas	stajnia dla koni wyjazdowych, ob. magazyn w zespole folwarcznym	Wierzchlas bn działka nr 99		ok. 1857 r.	WEZ
41	Wierzchlas	stodoła	Wierzchlas nr 6		XIX/XX w.	WEZ
41	Wierzchlas	dom młynarza, ob. nieużytkowany	Wierzchlas nr 9		4 ćw. XIX w.	
41	Wierzchlas	dom	Wierzchlas nr 16		XIX/XX w.	
41	Wierzchlas	remiza strażacka, ob. budynek gospodarczy	Wierzchlas bn działka nr 18		pocz. XX w.	
41	Zielin (Sellin)	historyczny układ ruralistyczny wsi – wielodrożnica z czytelną pierwotną owalnicą	Zielin		XIII w., 1334 r. – pierwsza wzmianka	
41	Zielin	cmentarz ewangelicki, ob. czynny	ul. Witosa bn działka nr 710, 711		1920 r.	WEZ
41	Zielin	cmentarz przykościelny, ob. nieczynny	ul. Witosa bn działka nr 1	rej. zab. nr A-993 (DZ.5130.29.2016. IW z 22.12.2016 r.)	2 poł. XIII w.	wpis do rejestru zabytków
41	Zielin	pomnik ku czci mieszkańców wsi poległych w I. wojnie światowej, ob. kapliczka	ul. Witosa bn działka nr 1		1914-1918	
41	Zielin	kamienno-ceglane ogrodzenie z bramami cmentarnymi	ul. Witosa bn działka nr 1	rej. zab. nr A-993 (DZ.5130.29.2016. IW z 22.12.2016 r.)	2 poł. XIII w., 2 poł. XIX w.	na terenie cmentarza wpisanego do rej. zab.
41	Zielin	kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	ul. Witosa bn działka nr 1	rej. zab. nr A-993 (Kl-V-0/154/56 z 01.08.1956 r.)	2 poł. XIII w., 1704 r. - wieża	dawny numer rejestru zabytków: 153
41	Zielin	pałac, ob. budynek szkoły	ul. Witosa nr 48	rej. zab. nr A-1046 (Kl-20/27/65 z 22.12.1965 r.)	1720 r.	dawny numer rejestru zabytków: 496

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Forma ochrony	Czas powstania	Uwagi
4	Zielin	park pałacowy	ul. Witosa nr 48 działki nr: 612/1, 612/2, 617, 869, 870 oraz część działki 619	rej. zab. nr A-1046 (Kl.I.5340/52/80 z 03.12.1980 r.)	XVIII w.	dawny numer rejestru zabytków : 930
4	Zielin	budynek inwentarski z przejazdem bramnym	ul. Witosa nr 32		2 poł. XIX w.	
4	Zielin	budynek inwentarski	ul. Witosa nr 56		ok. 1850 r.	
4	Zielin	stodoła	ul. Witosa nr 56		1850 r.	

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

W celu określenia podstawowych priorytetów „Gminnego programu opieki nad zabytkami" konieczne było dokonanie analizy szans i zagrożeń poprzez wskazanie mocnych i słabych stron, wynikającej z oceny stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony. Podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem diagnostycznym jest analiza SWOT, która stanowi zestawienie takich cech, jak: silne i słabe strony, szanse i zagrożenia. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu). Taka analiza zawiera określenie czterech grup czynników:

- „mocnych stron" – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony gminy i które należycie wykorzystane sprzyjać będą jego rozwojowi (utrzymać je jako mocne, i na których należy oprzeć jego przyszły rozwój);
- „słabych stron" – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony gminy i które nie wyeliminowane utrudniać będą jego rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować);
- „szans" – uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych przez gminę działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi tego obszaru;
- „zagrożeń" – uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale które mogą stanowić zagrożenie dla rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój gminy).

Dla potrzeb „Gminnego programu opieki nad zabytkami" wykorzystano analizy SWOT, które opublikowano w innych, wcześniejszych dokumentach strategicznych Gminy Mieszkowice.

Mocne strony:

- walory turystyczne i przyrodnicze;
- położenie na rzeką Odrą;
- przebudowana infrastruktura rzeczna do celów turystycznych;
- gmina przygraniczna;
- współpraca z gminami nadodrzańskimi;
- zabezpieczenia przeciwpowodziowe;
- funkcjonowanie Cedyńskiego Parku Krajobrazowego;
- występowanie na terenie gminy cennych, unikalnych obiektów historyczno-kulturowych;
- interesujące układy przestrzenno-architektoniczne, m.in. średniowieczne układy przestrzenne;
- wolne, atrakcyjne tereny do inwestowania w mieszkalnictwo i bazę turystyczno-noclegową;
- istnienie na terenie gminy placówek oświatowych i bazy edukacyjnej;
- bardzo atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny dla rozwoju turystyki;
- zagospodarowane tereny rekreacyjne (m.in. Rejon Pamięci Narodowej);
- lokalizacja na historycznych traktach;
- wytyczone ścieżki rowerowe;
- dobrze funkcjonujące instytucje kultury, w tym Muzea.

Szanse:

- duża atrakcyjność przyrodniczo-kulturowa;
- rewitalizacja wybranych miejsc na terenie miasta i gminy Mieszkowice;

- możliwość pozyskania środków finansowych z Unii Europejskiej;
- remonty obiektów zabytkowych;
- kształtowanie tożsamości lokalnej (mała ojczyzna);
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy;
- uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym;
- rezerwy wolnych terenów pozwalających na wzmocnienie funkcji rozwojowych gminy;
- wykorzystanie Odry do celów turystycznych i rekreacyjnych;
- napływ turystów – rozwój turystki, agroturystyki;
- rozwój placówek muzealnych;
- budzenie świadomości ekologicznej i kulturowo-historycznej mieszkańców (budowa ścieżek edukacyjnych, ustawienie tablic informacyjnych przy zabytkach);
- udział funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków;
- finansowanie ze środków Gminy prac konserwatorskich;
- aktywność społeczna;
- stworzenie miejsc pracy;
- zagospodarowanie terenów nadodrzańskich;
- współpraca międzynarodowa.

Słabe strony:
- zły stan techniczny obiektów zabytkowych;
- brak gazyfikacji w wielu miejscowościach należących do gminy Mieszkowice;
- brak kanalizacji w niektórych miejscowościach;
- brak kąpieliska;
- niedostatecznie rozwinięta turystyka;
- niskie kwalifikacje bezrobotnych;
- niedostateczna komunikacja autobusowa, komunikacja kolejowa tylko w mieście;
- zbyt powolny proces rewitalizacji budynków zabytkowych;
- zakłócenie pierwotnego układu przestrzennego zabudową typową z okresu PRL;
- brak archeologicznych i historyczno-architektonicznych programów badawczych;
- odpływ ludności – szczególnie młodych osób – z uwagi na mało atrakcyjny rynek pracy i braki w ofercie edukacyjno-kulturalnej;
- narastające zjawiska wykluczenia społecznego mieszkańców kamienic komunalnych;
- niska estetyka i zagospodarowanie terenów wokół posesji;
- brak ścisłego centrum kulturalnego;
- ubóstwo wielu rodzin w obszarze objętym rewitalizacją.

Zagrożenia:
- degradacja zabytków;
- niski poziom świadomości społecznej odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy;
- spiętrzenie wydatków związane ze złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją;
- niedostatek środków publicznych na rewitalizację;
- niekontrolowana akcja inwestycyjna: remonty i modernizacje budynków niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim oraz budowa nowych niezgodnych z lokalną tradycją budowlaną;
- konflikty na linii właściciel obiektu zabytkowego – służby konserwatorskie;

- wzrost natężenia ruchu na drogach dojazdowych do miasta i w ruchu przelotowym;
- kryzys gospodarczy i spadek poziomu inwestycji w mieście i gminie;
- odpływ młodych osób do większych ośrodków miejskich w Polsce i emigracja;
- wzrost bezrobocia;
- zmniejszenie zakresu i wielkości pomocy publicznej na rewitalizację;
- postępująca degradacja terenów poprzemysłowych i pofolwarcznych.

7. Założenia programowe

Warunkiem niezbędnym do realizacji celów i zadań zapisanych w „Gminnym programie opieki nad zabytkami" jest zespolenie oraz koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego. Można je osiągnąć poprzez:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju gminy;
- przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy;
- uwzględnianie – w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego – problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązywania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi;
- wykorzystywanie nowej formy prawnej ochrony zabytków jaką stanowi park kulturowy i pomnik historii.

Zmieniająca się rzeczywistość powoduje, że jedną z najistotniejszych staje się kwestia stosunku do historycznego dziedzictwa kultury. Tylko umiejętne i harmonijne jego włączenie w zmiany cywilizacyjne daje gwarancję jego właściwej ochrony. Ochrona oznaczać powinna także mądre i celowe zarządzanie zmieniającym się potencjałem i funkcją – dziedzictwo to zarówno zachowane obiekty zabytkowe, ale także przestrzeń i znaczenie symboliczne dziedzictwa – tak sfera sacrum, jak i produktu rynkowego. W tych realiach niezbędne jest konsekwentne łączenie ekonomii z potrzebą umiejętnego kształtowania świadomości wobec kultury i obiektów. W społecznej świadomości muszą funkcjonować pojęcia takie, jak: ochrona i opieka nad zabytkami, konserwacja, rewitalizacja, itp. Znacząca poprawa stanu w tej kwestii objąć musi zarówno instrumenty prawne (plany zagospodarowania przestrzennego, wyznaczone obiekty i obszary chronione), jak i działania edukacyjne (programy nauczania i samoświadomość społeczna) oraz planowanie i orientacja marketingowa (informacja turystyczna oraz produkty rynkowe). Miarą realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami" staną się wskaźniki wzrostu atrakcyjności gminy Mieszkowice wśród mieszkańców oraz odwiedzających, a także wzrost liczby zrealizowanych projektów promocyjnych i podniesienie aktywności obywatelskiej.

7.1. Priorytety programu opieki nad zabytkami, ich kierunki działań i omówienie zadań

Priorytety i kierunki zadań sformułowane w „Gminnym programie opieki nad zabytkami" powinny pozostać jako normy programowe. Natomiast zadania mogą być modyfikowane, w zależności od bieżących uwarunkowań. Przedstawiony katalog zadań należy traktować jako propozycję. Przedstawiciele Gminy Mieszkowice zdecydują, które z tych zadań zdołają zrealizować. Należy pamiętać, że wymogiem ustawowym jest sporządzanie co dwa lata sprawozdań z realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami".

Priorytet I.

Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania Gminy Mieszkowice

Kierunek działań:

I.1. Zapisy dotyczące ochrony zabytków w dokumentach strategicznych i planistycznych Gminy

Zadania:

- przyjęcie przez Radę Miejską „Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta i

gminy Mieszkowice na lata 2024-2027” oraz okresowe monitorowanie jego realizacji – sporządzanie w cyklu dwuletnim sprawozdań z realizacji programu (art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- aktualizacja „Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” na podstawie otrzymanych aktualizacji od właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych (art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych);
- uzupełnienie dokumentów strategicznych i planistycznych o działania ukierunkowane na ochronę zabytków, w tym uwzględnienie zadań „Gminnego programu opieki nad zabytkami”.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, Wojewódzki Konserwator Zabytków.
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice.

Kierunek działań:
I.2. Planowanie przestrzenne
Zadania:
- uwzględnianie ochrony zabytków poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod względem ochrony krajobrazu kulturowego;
- w przypadku braku obowiązującego planu miejscowego należy uwzględnić obiekty zabytkowe i objęcie ich nadzorem konserwatorskim w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego;
- wspieranie badań i opracowań wykonywanych dla potrzeb planowania przestrzennego, programów ochrony dziedzictwa kulturowego gminy, obszarów planowanych pod inwestycje.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, Wojewódzki Konserwator Zabytków.
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice.

Kierunek działań:
I.3. Gminna ewidencja zabytków
Zadania:
- wydanie przez Burmistrza Mieszkowic zarządzenia w sprawie przyjęcia zaktualizowanej gminnej ewidencji zabytków;
- bieżąca aktualizacja kart adresowych gminnej ewidencji zabytków;
- sukcesywna weryfikacja obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków w przypadku nowych obiektów, które dotychczas nie zostały rozpoznane;
- wykreślanie z gminnej ewidencji zabytków obiektów, które zostały rozebrane, zniszczone lub w wyniku przeprowadzonych prac modernizacyjnych lub robót budowlanych utraciły walory zabytkowe.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, Wojewódzki Konserwator Zabytków.
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice.

Kierunek działań:
I.4. Budowa gminnego systemu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
Zadania:
- wyodrębnienie w strukturze Urzędu Miasta i Gminy Mieszkowice stanowiska ds.

ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Szczecinie;
- współpraca z Policją i Strażą Pożarną w sprawie niszczenia, kradzieży i zagrożenia m.in. pożarowego w zakresie dziedzictwa kulturowego;
- współpraca z Powiatowym Inspektoratem Nadzoru Budowlanego w zakresie ochrony zabytków zagrożonych katastrofą budowlaną,
- uwrażliwienie przedstawicieli różnych grup zawodowych na problemy ochrony dziedzictwa kulturowego, ze wskazaniem zagrożeń i ich definiowanie na spotkaniach i szkoleniach.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, Wojewódzki Konserwator Zabytków, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice, budżety instytucji wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami.

Priorytet II.
Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
Kierunek działań:
II.1. Utrzymanie zabytków stanowiących własność Gminy lub użytkowanych przez nią
Zadania:
- prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy Mieszkowice (w ramach opracowanego planu remontów);
- podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością Gminy Mieszkowice.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, Wojewódzki Konserwator Zabytków.
Potencjalne źródła finansowania: budżety jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa, programy strukturalne.

Kierunek działań:
II.2. Dofinansowywanie z budżetu Gminy zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami
Zadania:
- zapewnienie w budżecie Gminy Mieszkowice, w miarę możliwości, środków finansowych przeznaczonych na ochronę zabytków i opiekę nad nimi w ramach zadań własnych;
- podjęcie prac nad zmianą uchwały Rady Miejskiej w sprawie trybu i zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się na terenie gminy Mieszkowice w celu rozszerzenia o możliwość dofinansowywania obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice.
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice.

Kierunek działań:
II.3. Propagowanie zasad prawidłowej konserwacji i rewaloryzacji zabytków
Zadania:
- opracowanie systemu rekompensat i ulg dla właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań;
- stosowanie działań dyscyplinujących w stosunku do osób, które nie sprawują należytej opieki nad zabytkiem, określonej w art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- uwzględnianie w umowach sprzedaży/ dzierżawy/ najmu itp. warunków

właściwego użytkowania obiektów zabytkowych oraz obowiązku przeprowadzenia prac remontowych w określonym terminie.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, instytucje wyspecjalizowane w opiece nad zabytkami, osoby prywatne, związki wyznaniowe.

Potencjalne źródła finansowania: budżety jednostek samorządu terytorialnego, osoby prywatne, związki wyznaniowe.

Priorytet III.

Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych

Kierunek działań:

III.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym krajobrazie kulturowym

Zadania:

- edukacja regionalna – tworzenie programów nauczania uwzględniających dziedzictwo kulturowe dla wszystkich poziomów nauczania;
- wspieranie projektów edukacyjnych poświęconych upowszechnianiu historii i zabytków;
- współpraca przy współtworzeniu edycji Europejskich Dni Dziedzictwa, których organizacja ma na celu wzmacnianie społecznej współodpowiedzialności za stan zabytków (wrzesień – każdego roku);
- zaangażowanie w organizowaniu imprez upamiętniających wydarzenia historyczne (np. wieczornice, akademie).

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, Wojewódzki Konserwator Zabytków, placówki oświatowe, instytucje kultury, organizacje pozarządowe.

Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice, budżety instytucji kultury, budżet państwa, programy strukturalne.

Kierunek działań:

III.2. Eksponowanie walorów kulturowych Gminy poprzez turystykę, edukację i promocję

Zadania:

- współpraca z lokalnymi izbami pamięci, muzeami, kolekcjonerami pamiątek przeszłości;
- organizacja i pomoc przy realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym;
- wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej;
- opracowanie i organizacja tras oraz ścieżek edukacyjnych z wykorzystaniem zabytków i walorów przyrodniczych;
- wykonanie nowych oraz uzupełnienie i odnowienie istniejących tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, osoby prywatne, instytucje kultury, organizacje pozarządowe.

Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice, budżety instytucji wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami i inne instytucje kultury, osoby prywatne, budżet państwa, programy strukturalne.

Kierunek działań:

III.3. Badania i studia nad dziedzictwem kulturowym Gminy

Zadania:

- współpraca ze środowiskami naukowymi – wspieranie badań i studiów nad zasobem kulturowym i jego ochroną;
- upowszechnianie wyników badań naukowych w wydawnictwach, na konferencjach naukowych, seminariach, poprzez multimedia, itp.;
- współpraca m.in. z ośrodkami naukowymi, instytucjami kultury w celu prowadzenia badań i propagowania dziedzictwa kulturowego Gminy.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, osoby prywatne, instytucje kultury, ośrodki badawczo-naukowe, organizacje pozarządowe.
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice, budżety instytucji wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami i inne instytucje kultury, osoby prywatne, budżet państwa, programy strukturalne.

Kierunek działań:
III.4. Promocja i rozbudowa gminnego systemu informacyjnego o zabytkach
Zadania:

- bieżąca aktualizacja platformy internetowej Urzędu Miasta i Gminy Mieszkowice pod względem wszechstronnej bazy informacji o zabytkach zlokalizowanych na terenie gminy oraz wydarzeń związanych z dziedzictwem kulturowym;
- dotowanie i promowanie wydawnictw dotyczących zabytków (pocztówki, mapy, foldery, publikacje popularno-naukowe).

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, organizacje pozarządowe, osoby prywatne.
Potencjalne źródła finansowania: budżet Gminy Mieszkowice, osoby prywatne, sponsorzy.

Kierunek działań:
III.5. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki
Zadania:

- rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych, samochodowych, kolejowych, konnych) promujących dziedzictwo kulturowe Gminy Mieszkowice (np. w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje kulinarne);
- wspieranie finansowe i organizacyjne inicjatyw na rzecz budowy tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu;
- wspieranie działań na rzecz włączenia Gminy Mieszkowice do krajowej i europejskiej sieci szlaków kulturowych;
- opracowanie modułu dydaktycznego dla planowanych i rozwijanych szlaków.

Podmioty realizujące zadania: Gmina Mieszkowice, jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, osoby prywatne.
Potencjalne źródła finansowania: budżety jednostek samorządu terytorialnego, budżet państwa, programy strukturalne.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zakłada się, że zadania określone w „Gminnym programie opieki nad zabytkami" będą realizowane za pomocą następujących instrumentów:

1. Współpraca władz Gminy Mieszkowice z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, przedstawicielami Kościołów i związków wyznaniowych, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami oraz ośrodkami naukowymi.
2. Działania własne władz samorządowych:
   - prawne – wynikające z przepisów ustawowych m. in. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów, które winny być objęte prawną ochroną konserwatorską, a które stanowią własność Gminy Mieszkowice, wykonywanie decyzji administracyjnych Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
   - finansowe – m. in. należyte utrzymywanie, wykonanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy oraz dotacje, system ulg finansowych, nagrody, zachęty podatkowe dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;
   - programowe – realizacja projektów i programów krajowych, wojewódzkich, regionalnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.
3. Inne – działania stymulujące, promocyjne, edukacyjne, itp.
   - działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

W celu realizacji zadań niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami" konieczne będzie pozyskanie poparcia społecznego dla działań na rzecz środowiska kulturowego, a w dalszej kolejności podjęcie ze strony władz i mieszkańców inicjatyw skutkujących konkretnymi działaniami.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która winna odczuć bezpośrednio efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jego atrakcyjności. Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały „Gminny program opieki nad zabytkami" jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program wykorzystywany może być przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, a także osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym.

Opracowanie i uchwalenie „Gminnego programu opieki nad zabytkami" nie powinno być traktowane jedynie jako realizacja przez Gminę Mieszkowice zadania ustawowego. Program służyć ma bowiem rozwojowi gminy, poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Inne ważne cele „Gminnego programu opieki nad zabytkami" wskazane przez ustawodawcę, jak określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe, czy tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, sprawiają, że program ten może pełnić ważną rolę społeczną, a jego konsekwentna realizacja stać się istotnym czynnikiem rozwoju gminy. Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe regionu. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami" przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu zachowania obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

Natomiast gminne programy opieki nad zabytkami sporządzane na kolejne lata winny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

„Gminny program opieki nad zabytkami", po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie, powinien zostać przedstawiony Radzie Miejskiej w celu przyjęcia go uchwałą. Jest to trzeci program, który został opracowany na kolejny okres czterech lat i stanowi kontynuację poprzednich dokumentów, a także jest uzupełnieniem w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji zadań „Gminnego programu opieki nad zabytkami" co dwa lata Burmistrz Mieszkowic zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie.

W celu oceny realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami" mogą być wykorzystane następujące wskaźniki – przykładowe kryteria:

1. Wskaźnik produktu z zasady definiowany jest jako rzeczy materialne, które powstają w ramach realizacji jakiegoś zadania dzięki zaangażowaniu w zadanie środków finansowych, rzeczowych itp. Wskaźnik ten dotyczy wyłącznie okresu realizacji danego zadnia, z tego też względu mogą być podawane tylko za te lata, w których projekt jest realizowany (nie powinny wykraczać poza planowany termin zakończenia realizacji zadania). Liczone są w jednostkach mierzalnych (materialnych, monetarnych itp.). Kryteriami służącymi prowadzeniu oceny realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami" w aspekcie wskaźników produktu mogą być:
   - procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
   - wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inny miernik) obiektów poddanych rewaloryzacji;

- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom;
- procentowy poziom objęcia obszaru gminy opracowanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- wykonana waloryzacja zasobu kulturowego poprzez np.: weryfikację gminnej ewidencji zabytków, złożenie wniosków o wpis do rejestru zabytków, itp.;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych itp.;
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej, itp.

2. Wskaźniki rezultatu odpowiadają bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z realizacji przedmiotowego zadania. Wskaźniki rezultatu należy przedstawić za okres nie wcześniejszy niż wskaźniki produktu, z uwagi na to, że zawsze są ich wynikiem. Kryteriami służącymi prowadzeniu oceny realizacji „Gminnego programu opieki nad zabytkami" w aspekcie wskaźników rezultatu (będących skutkiem realizacji kryteriów oceny wskaźników produktu) mogą być:

- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków;
- liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomnik historii;
- zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi, instytucjami społecznymi, itp.;
- liczba opracowanych prac badawczych i studialnych;
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba opracowanych wydawnictw w tym folderów promocyjnych, przewodników;
- liczba osób zwiedzających muzea i korzystających z oferty gminnych instytucji kultury, itp.;
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, itp.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

„Gminny program opieki nad zabytkami" jest zbiorem celów i zadań dla gminy jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie dla władz samorządowych, także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może samorząd. Dofinansowanie można pozyskać z różnych źródeł i programów:

- na poziomie lokalnym,
- na poziomie regionalnym,
- na poziomie krajowym,
- ze środków europejskich.

Śródki pomocowe oferowane są zarówno na inwestycje, jak i na projekty nieinwestycyjne („miękkie"), związane z ofertą edukacyjną, kulturalną lub społeczną przygotowaną specjalnie dla remontowanego czy przebudowywanego obiektu zabytkowego. Przedstawiona lista możliwych źródeł finansowania projektów z zakresu ochrony zabytków i rozwoju wykorzystującego dziedzictwo kulturowe nie jest zamknięta i wyczerpująca. W poszukiwaniu dofinasowania nie można ograniczyć się wyłącznie do powszechnienie znanych i dostępnych programów. Niejednokrotnie źródłem dodatkowych środków na działania inwestycyjne czy „miękkie" mogą być fundacje, lokalne grupy działania, a nawet osoby prywatne.

O dofinasowanie mogą się starać nie tylko jednostki samorządu terytorialnego, w tym wypadku Gmina Mieszkowice, lecz także wspólnoty mieszkaniowe i zarządcy obiektów zabytkowych, czyli osoby fizyczne, które stały się właścicielami zabytków, oraz organizacje pozarządowe, instytucje kultury prowadzące w takich obiektach działalność, ale także Kościoły i związki wyznaniowe.

Zgodnie z art. 73 cytowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: *„Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku."*

Podstawowym wsparciem wydatków inwestycyjnych na ochronę zabytków są środki z budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz wojewódzkich konserwatorów zabytków (z części budżetu, którego dysponentem jest wojewoda). Środki te mogą zostać przeznaczone na prace konserwatorskie, prace restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Dysponentami środków publicznych pochodzących z budżetu państwa są:

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

- główna forma finansowania opieki nad zabytkami, z którego korzystają właściciele lub posiadacze zabytków,
- w obszarze kultury obowiązuje uproszczona procedura naboru wniosków – aby przystąpić do konkursu wystarczy złożyć wniosek za pośrednictwem systemu EBOI bez konieczności przesyłania dokumentacji papierowej. Wymaganymi załącznikami są: skan aktualnego pozwolenia konserwatorskiego na wnioskowany zakres prac oraz zdjęcia zabytku. Dokumentacja w wersji papierowej lub poświadczona kwalifikowanym podpisem elektronicznym jest niezbędna dopiero na etapie realizacji przyznanych dofinansowań,
- główne nabory do programów MKiDN odbywają się w październiku i listopadzie roku poprzedzającego rok przyznania dotacji,
- wykaz programów MKiDN, ogłoszenia dotyczące konkursów oraz aktualna dokumentacja konkursowa są corocznie zamieszczane na stronie internetowej ministerstwa. Do każdego z programów przygotowany jest corocznie regulamin

konkursowy, który wskazuje, jakie są priorytetowe kierunki danego programu MKiDN,
- w odróżnieniu od pomocy unijnej wsparcie ma formę dotacji i jest wypłacane po zawarciu umowy z MKiDN,
- programy te można podzielić na wspierające projekty inwestycyjne i „miękkie".

Szczegółowe informacje o poszczególnych programach dostępne są na stronie: https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2023

Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

- w oparciu o ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ustala kryteria i sposób naboru wniosków oraz rozdziału środków finansowych na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami w ramach środków przyznanych przez wojewodę, pozostających w jego dyspozycji,
- w chwili obecnej obowiązuje zarządzenie ZWKZ nr 5/2022 z dnia 17 października 2022 roku ustanawiające „Procedury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie w sprawie trybu i zasad udzielania dotacji celowej przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego",

źródła informacji:
https://wkz.szczecin.pl/dotacje/zasady-dotacji
https://wkz.bip.alfatv.pl/strony/menu/12.dhtml

Samorząd województwa zachodniopomorskiego

- uchwała nr III/39/15 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 27 stycznia 2015 roku w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2015, poz. 466 ze zm.),

źródło:

Oprócz tego można ubiegać się o udzielenie dotacji na działania „miękkie" w ramach otwartych konkursach ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Daje to możliwość uzupełnienia dofinasowania o ofertę kulturalną, edukacyjną czy związaną z promocją zabytku, gminy, regionu. Ponadto istnieją ogłoszenia o stypendia, zgłoszenia do nagrody:
źródło:

Powiat gryfiński

- zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy o samorządzie powiatowym, do zadań publicznych powiatu o charakterze ponadgminnym należy ochrona zabytków i opieka nad zabytkami,
- w uchwale nr V/35/2011 Rady Powiatu w Gryfinie z dnia 14 kwietnia 2011 roku określono zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze powiatu gryfińskiego, zgodnie z którymi istnieje możliwość udzielenia dotacji na zadania określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- środki finansowe na udzielenie dotacji znajdują pokrycie w budżecie Powiatu Gryfińskiego,

źródło: http://bip.gryfino.powiat.pl/index.php?show=elad_zary_2&nr=29&proc=240

Gmina Mieszkowice

- na podstawie uchwały nr XXXI/244/2013 Rady Miejskiej w Mieszkowicach z dnia 26 września 2013 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Mieszkowice oraz zarządzenia nr 536/2013 Burmistrza Mieszkowic z dnia 20 listopada 2013 roku w sprawie określenia wzorów formularza wniosku o udzielenie dotacji na dofinasowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Mieszkowice oraz formularza sprawozdania z wykorzystania dotacji,
- z budżetu Gminy Mieszkowice mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac lub robót budowlanych przy zabytku ruchomym lub nieruchomym, wpisanym indywidualnie do rejestru zabytków, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria:
    - znajduje się na stałe na obszarze Gminy Mieszkowice;
    - jest w złym stanie technicznym;
    - posiada istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe dla mieszkańców Gminy Mieszkowice,
- wniosek na planowane prace lub roboty budowlane składa się do 30 września roku poprzedzającego rok, w którym będą wykonane,

źródło: http://bip.mieszkowice.pl/dokumenty/1978

Inne źródła finansowania:

Fundusz Kościelny

- usytuowany jest w strukturze Departamentu Wyznań i Mniejszości Narodowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, od 1990 roku jedynym źródłem finansowania Funduszu jest budżet państwa,
- Fundusz Kościelny powołano na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 roku o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1950, Nr 9, poz. 87 ze zm.), stanowi formę rekompensaty dla Kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie,
- działa na rzecz wszystkich Kościołów oraz związków wyznaniowych posiadających uregulowany status prawny w Rzeczpospolitej Polskiej,
- cele Funduszu to m.in. remonty i konserwacja obiektów sakralnych o wartości zabytkowej, w związku z czym dotacje udzielane są na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym, wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- zadania obejmują działania interwencyjne i wykonywanie niezbędnych prac zabezpieczających obiekt, takich jak remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolację, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej oraz instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwpożarowej, przeciwwłamaniowej itp.,
- innymi budynkami, na które można otrzymać dofinasowanie z Funduszu Kościelnego są tzw. obiekty kościelne np. plebanie, wikariatki, organistówki,
- w szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie ze środków Funduszu Kościelnego ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych oraz stałych elementów wystroju wnętrz np. obrazy, epitafia, naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony, polichromie, witraże, freski,
- nie finansuje się prac dotyczących otoczenia obiektu np. chodniki, ogrodzenia, trawniki,
- dotacje przyznawane są na wniosek osób prawnych Kościołów i innych związków wyznaniowych lub z inicjatywy własnej Zarządu Funduszu Kościelnego,
- przy przyznawaniu dotacji Zarząd Funduszy korzysta z opinii przedstawicielstw,

jakie przy Funduszu mogą tworzyć osoby prawne Kościołów i innych związków wyznaniowych oraz bezpośrednio władz kościelnych,
- przeważnie nabory wniosków na kolejny rok odbywają się jesienią w roku poprzedzającym,

źródło: www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny

Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie,
- fundusz krajowy – powołany do realizacji zadań w innych obszarach, np. wspieranie prac leczniczo-pielęgnacyjnych przy drzewach i krzewach, a szczególnie przy pomnikach przyrody oraz założeniach parkowych i ogrodach,
- współpraca NID i NFOŚiGW w zakresie wspierania procesu rewaloryzacji najbardziej prestiżowych założeń ogrodowych – Lista zabytkowych założeń ogrodowych (właściciele i użytkownicy mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków funduszu); część stała – „Lista najcenniejszych zabytkowych założeń ogrodowych Polski", część ruchoma (ustalana w cyklu trzyletnim) – Lista preferencyjna zabytkowych parków i ogrodów dla NFOŚiGW,
- środki Wojewódzkiego Funduszu (oraz NFOŚiGW) mogą być przeznaczone na: edukację ekologiczną, propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju, przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody (w tym urządzanie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień, parków), dofinansowywanie działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków i ogrodów, będących przedmiotem ochrony,
- WFOŚiGW – pomoc finansowa w postaci pożyczek, dotacji, dopłaty do oprocentowania kredytów i pożyczek zaciąganych w bankach komercyjnych,
- o pomoc ze środków WFOŚiGW w Szczecinie mogą się starać jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe; dotacje oraz dofinansowanie (przekazanie środków państwowym jednostkom budżetowym) mogą być przyznawane do wysokości 99% całkowitego kosztu zadania z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu (prace rewitalizacyjne realizowane na terenach objętych ochroną lub w stosunku do obiektów poddanych pod ochronę, ujętych w rejestrze lub ewidencji – zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody lub z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- właściciele lub posiadacze zabytków mogą wnioskować o dofinansowanie inwestycji wymiany źródeł ogrzewania oraz termomodernizacji budynków – w ramach krajowych środków dystrybuowanych przez Narodowy lub Wojewódzki FOŚiGW.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

- środki mogą być przeznaczone na przystosowanie obiektów zabytkowych i kulturalnych do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- o to dofinasowanie mogą ubiegać się organizacje sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,

źródło: www.pfron.org.pl

Narodowe Centrum Nauki

- państwowa agencja wykonawcza z siedzibą w Krakowie; finansowanie badań podstawowych (prace eksperymentalne lub teoretyczne) podejmowanych w celu zdobycia nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów, bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne,
- finansowanie badań realizowanych w formie projektów badawczych,

finansowanie studiów doktorskich i staży po uzyskaniu stopnia naukowego doktora, finansowanie projektów badawczych dla doświadczonych naukowców, nadzór nad realizacją ww. badań naukowych, współpraca międzynarodowa w ramach finansowania działalności w zakresie badań podstawowych, inspirowanie oraz monitorowanie finansowania badań podstawowych ze środków pochodzących spoza budżetu państwa, inne zadania zlecone przez MNiSzW, w tym opracowywanie programów badawczych ważnych dla kultury narodowej,

- podstawę procesu kwalifikacji i oceny projektów badawczych – panele dziedzinowe / grupy dyscyplin w trzech głównych działach; dział Nauki Humanistyczne, Społeczne i o Sztuce – Kultura i twórczość kulturowa (m.in. dziedziny kulturoznawstwo, nauki o sztuce, architektura – konserwatorstwo, muzealnictwo, historia sztuki, współczesne studia kulturowe i antropologiczno-kulturowe) i wiedza o przeszłości (m.in. archeologia i historia, etnologia – historia kultury, w tym pamięć historyczna, historia kultury materialnej, historyczne studia kulturowe; dziedzictwo kulturowe, w tym inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego, regionalistyka, archiwistyka); tryb konkursowy (konkursy ogłaszane cztery razy do roku),
- współpraca międzynarodowa: JPI Cultural Heritage (The Joint Programming Initiative on Cultural Heritage and Global Change: a new challenge for Europe) – sieć wspierająca badania naukowe w zakresie dziedzictwa kulturowego; misja – finansowanie projektów badawczych, których celem jest uchronienie spuścizny pokoleń przed rozpadem oraz inspirowanie prac pozwalających na wypracowanie narzędzi i metodologii służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego; opracowanie strategicznych oraz naukowych priorytetów w obszarze dziedzictwa kulturowego, finansowanie wspólnych projektów badawczych, rozpowszechnianie wyników badań wśród szerokiego grona odbiorców.

Wybrane fundacje, fundusze itp.

Realizując projekty z zakresu szeroko pojętej kultury, można skorzystać nie tylko ze środków publicznych, lecz także ze wsparcia dużych korporacji i zakładów przemysłowych (np. KGHM), sponsorów prywatnych czy instytucji finansowych, jak banki i towarzystwa ubezpieczeniowe, gdyż wiele z nich prowadzi fundacje wspierające kulturę. W większości tych fundacji można uzyskać wsparcie finansowe na projekty „miękkie", przyczyniające się do integrowania i aktywizacji społeczności lokalnych.

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności – informacje o programach grantowych „Działaj lokalnie":
www.dzialajlokalnie.pl

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej:
www.fwpn.org.pl

Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej – informacje o programie wspierania aktywności lokalnej pod nazwą „Razem możemy więcej":
www.efrwp.pl

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – informacje, jak pozyskać środki na projekty infrastrukturalne związane z prowadzoną działalnością, a także na zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach „Dostępność Plus":
www.parp.gov.pl

Uzasadnienie

Na podstawie art. 87 ust.1 i ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który ma na celu w szczególności:

1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,

2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,

4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,

6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 3 wyżej cytowanej ustawy gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. W związku z powyższym, projekt Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Mieszkowice na lata 2024-2027 został pozytywnie zaopiniowany przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie.